

ANSER

Skånes Ornitologiska Förening
nr 2 2019



- Inneboende
- Sommarpratarna • Lunatic
- Kråkpyssel • Svårtillgängligt • Spegling

Per-Magnus Åhrén – ny ordförande i SkOF

Ny ordförande i SkOF blev jag under årets årsmöte 11 mars. Då lämnade Staffan Åkeby över rodret som ordförande efter elva förtjänstfulla år. Som SkOF-medlem har jag med intresse följt föreningen via den utmärkta fågeltidskriften *Anser* sedan början av 1970-talet (först under namn *Meddelande från Skånes Ornitologiska Förening*).

Det känns förpliktigande och ansvarsfullt att axla ansvaret som ordförande i denna ärorika förening som SkOF utgör inom svensk ornitologi. Men det finns utmaningar. Jag återkommer till det längre fram. Jag har ägnat större delen av mitt vuxna arbetsliv åt naturskyddsarbete. Nyligen, år 2017, avslutade jag efter nio år min tjänst som enhetschef (med den fina titeln naturvårdsdirektör) för naturskyddsenheten på Länsstyrelsen i Skåne. Min kollega Paul Eric Jönsson (f.ö. ordförande i SkOF åren 1992–1995) var under samma tid chef på syskonenheten naturvårdsenheten.

Arbetet på naturskyddsenheten var ett spännande uppdrag, där vi ganska framgångsrikt arbetade med skydd av många nya naturvärdefulla naturreservat, lokala naturvårdsprojekt (LONA), åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP), Natura 2000, marint områdesskydd, rovdjursfrågor, grön infrastruktur m.m. Motsvarande tjänst hade jag på Länsstyrelsen i Hallands län under 2007–2008. Innan dess arbetade jag 2002–2005 som chef i Stockholm på Naturvårdsverkets skötselenhet, där enheten bl.a. fördelade anslag för skötsel av landets naturreservat och nationalparker och till landets naturum. Jag deltog också i svenska friluftsrådet, och enheten ansvarade för arbetet med Natura 2000 och bistod länsstyrelserna med vägledning och kursverksamhet. Arbetet innefattade då även ett visst internationellt arbete med samarbete inom EU, men även med Ryssland och National Park Service (NPS) i USA. Fick då även möjlighet att sitta med i juryn för Årets Naturfotograf, en utmärkelse som delas ut av Naturvårdsverket.

Under mina tidiga arbetsår arbetade jag som biolog på Länsstyrelsen i Halland med bl.a. förvaltning av naturskyddade områden, bildande av nya naturreservat, täckhandläggning, etablerande av nya våtmarker och Hallands fågelpärla Getterön. Under min tid i nära samarbete

med Varbergs Ornitologiska Förening uppfördes Hallands första naturum och gjordes omfattande restaurering av Getteröns naturreservat med stöd av Naturvårdsverket genom fr.a. Torsten Larsson.

Under tiden på Länsstyrelsen i Hallands län fick jag under åren 1999–2001 möjlighet att verka som projektledare i ett internationellt våtmarksprojekt med ett 30-tal partners i de sju länderna runt Nordsjön. Syftet var att utveckla fågelrika våtmarker i respektive land och på ett genomtänkt sätt öka tillgängligheten för en bredare allmänhet i syfte att skapa intresse för fåglar och natur. Under projektet medverkade Sverige, med representanter för Getterön och Hornborgasjön, bl.a. i Rutland Bird Fair norr om Cambridge, en av världens största fågelfestivaler. Inom den svenska delen togs också fram en skrift om södra Sveriges fågelmarker, som översatt till engelska kom med som bilaga i en av Storbritanniens största fågeltidskrifter. Syftet med exponeringen i Storbritannien var att få brittiska skådare att upptäcka Sverige som skådarland. I Storbritannien, där fågelintresset nog får anses som störst i världen, passerade landets största fågelorganisation *the Royal Society for the Protection of Birds* (RSPB) för 20 år sedan imponerande en miljon medlemmar!





Min skådning började en bit in på 1960-talet under uppväxten i Halmstad med de klassiska fågellokalerna Påarp och Trönninge ångar. Fågelsträcken vid kusten under vår och höst inspirerade starkt till en fortsättning på skådandet. Detsamma gjorde närheten till östra Hallands skogs- och myrmarker, liksom mina föräldrars fritidsställe i västra Småland med häckfåglar som fiskguse, storlom, tjäder och spurvuggla. En tidig och spännande fågelupplevelse var den häckande blåkråkan på Fårö 17 juni 1964. Det var den f.d. lotsen Haldur Wigsten som visade min familj var blåkråkan häckade. Vi fick se den färggranna fågeln flyga ut från sitt boträd och vila på en tallgren. Och, jo häckningen lyckades då det på sensommaren sågs några flygga ungar. Wigsten hade följt blåkråkan på Fårö sedan de första häckningarna på 1930-talet. Som mest häckade 8–9 par på Fårö. Sista häckningen där blev 1967.

Under åren i realskolan (nuvarande högsta-diet) var vi några vänner som drog igång Fältbiologerna, däribland gamle skådarkompisen Anders Wirdheim. Detta gav härlig näring till

nya kontakter inom Sverige med likasinnade och nya spännande fågellokaler. För att återknyta till Staffan Åkeby och hans kontakter med Närke fick jag möjligheten att under ett par somrar arbeta på fågelstationen vid Kvismaren. Jag har några fina minnen av svensk ornitologis nestor Erik Rosenberg, då jag och unge Jan-Olof en junikväll 1966 stod och lyssnade på en vitstjärning blåhake, bara vi och Erik, som för våra lystrande öron berättade vilka andras fågelläten som var invävd i blåhakens sköna sång.

Det blev även sommarjobb på Ottenby fågelstation en av somrarna i gymnasiet. Så småningom blev det studier i naturvetenskapliga ämnen i Lund, zoologi, ekologi, naturvård, limnologi, botanik och även kemi och geovetenskap, inklusive ett trebetygsarbete om tjäder och orre med min skådarvän, numera professor, Per Angelstam. Ämnena passade bra till min lärarutbildning på lärarhögskolan i Malmö och en kort period som NO-lärare i Malmö. Efter närmare tio år i Skåne under 1970-talet dök möjlighet upp att ta mig och familjen till

baka till Halmstad och Halland med tjänsten som biolog på länsstyrelsen där. Mitt intresse för fåglar och fågelskådning bidrog lite längre fram till att jag blev värvad som ordförande i Halmstads Ornitologiska Förening, en post som jag innehade i ca tio år fram till slutet av 90-talet, i samband med att jag började som enhetschef på Naturvårdsverket i Stockholm.

Numera rätt nybliven pensionär uppskattar jag det tätortsnära skådandet i Malmö, på Ön i/på Limhamn där jag bor, Ribban, Hammars park, Terekudden och Klaghamnsudden. Alla fina närlokaler med ofta givande fågelstunder, som jag ofta delar med Malmöskådarna i MÖX, och våra trevliga pubkvällar på Paddys varje månad. Övriga favoritlokaler är givetvis Nabben i Falsterbo under hösten och den fågelrika Vombsänkan under alla årstider. Det blir också regelbundna besök på min och mina två syskons skogsgård i Småland.

SkOF står på tre ben: Fågelskådning, Fågel forskning och Fågelskydd. Alla delar är lika viktiga och värdefullt förvaltade av föreningens kunniga och hängivna medlemmar. Jag återkommer till det jag nämnde i början om utmaningar. Styrelsen har lyft frågan hur föreningen ska möta framtiden och den nödvändiga tillströmningen av nya medlemmar. Här har vi alla en stor utmaning – SkOF såväl som alla lokalkubbar. Vi behöver helt enkelt nå ut till fler människor. Förslag och nya idéer ser vi fram emot under det kommande året. Jag har nämnt projektet om våtmarkerna runt Nordsjön. Det som gjorde stort intryck där var de anpassningar för tillgänglighet som jag såg i f.ä. England, men som jag också sett vid resor i t.ex. USA. Välutformade fågeltorn, plattformar och gömslen gör att fler på ett lättare sätt får möjlighet att uppleva fågellivet på nära håll, givet att störningar på fåglarna beaktas och minimeras.

Ett stort bekymmer för naturvården i Sverige just nu är de kraftigt nerskurna medlen till Naturvårdsverket och därmed till länsstyrelserna genom den budget som styr landet just nu. Vid ett möte med länsstyrelsen och SkOF i början av april fick vi veta att det är neddragningar på ca 40–50 % för såväl förvaltningen av länets naturreservat som medel till skydd av naturvärdefulla områden. Det här riskerar att få allvarliga konsekvenser för Skånes fågelliv, bl.a. insatser för häckande vadarfåglar och medel till vinterfältet för den hotade kornsparven. Det räknas med en halvering av arealen och kanske inte något vinterfält alls kommande år. Det finns anledning att återkomma till detta.

I detta nummer av *Anser* redovisas bl.a. en tioårig studie av törnskatans häckningsbiologi i nordöstra Skåne, en reflektion om gråflamminga kajor, svarttärnans uppträdande i Skåne och SkOFs synpunkter om ett trist svanärend. Jag vill också lyfta fram den fyndiga och lågmält humoristiska skriften *Storlom i kök och fasan i grill* som har Kenneth Bengtsson som författare. Väl värd läsning.

Jag ser fram emot att träffa fler av er under den närmaste tiden och kommer gärna på besök till något mötesarrangemang i lokalklubbar. Kanske kan jag även bidra med något föredrag om fåglar i Halland eller från skådning någonstans ute i världen under mina dryga 50 år som fågelskådare.

Väl mött i de skånska fågelmarkerna!



Per-Magnus Åhrén – Ordförande

Innehåll

Parant och rar

Svarttärnan – mörktonad och fjäderlätt

Arne Ohlsson 5

Röjningens resultat

Tio år med törnskator

Roine Strandberg 9

Inneboende i bo

Storken till sparvens tjänst

Arne Ohlsson 17

Sommarpratarna

Angelägna försommarröster

Ulrik Alm 20

Flammiga åldringar

Oklart fenomen

Kenneth Bengtsson 24

I väntan på lodos

Lavinartat vårsträck

Staffan Bensch 29

DESSUTOM

Läsvärt 34

Mini-Anser 40

Vardag 42

Notiser 44

Fågelkonstnären 56

Program 62

Referat 65

Falsterbonytt 67

Omslagets framsida: Svarttärnor.

Foto: Mikael Arinder/Skånska Bilder.

Akvareller (Talgoxe och större strandpipare):

Måns Sjöberg.

Omslagets baksida: Järnsparv.

Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

I *Anser* 2019:1 visade vi en stjärtpenna från en tofsvipa.

Från vilken fågelart kommer denna fjäder?
Den är 55 mm lång.

Svaret får du i nästa nummer av *Anser*.



Mörktonad och graciös över fågelsjöns vass

Liten och lätt är svarttärnan en parant och rar invånare i några få sjöar och våtmarker när livet är omgivet av den korta sommaren.

Arne Ohlsson



Tärnor är eleganta. De är smäckra och "distinkta", med smal kropp och smala vingar. Inte minst ser de väldigt lätta ut, så att kroppen förefaller gunga med varje vingslag, lite svajigt och mot tyngdlagen. De flesta arter domineras av vitt och ljusgrått med bara lite svart för den verkliga kontrastens skull. Det vita är verkligen vitt. Vad är vitare än en silvertärna mot en blå sommarhimmel?

Men några har fått mörkrets färgtoner. Den som ser en svarttärna första gången kan bli smått förundrad. Den går i svart, blyertsgrått, skiffergrått. Jag minns mitt första möte, en gång för länge sedan som man säger, med ett ensamt svarttärnepar som hittat en häckningsmöjlighet där sjöväxter samlats runt en sten och en liten buske på ett grund. Ständigt var de irriterade på grannen, skäggdoppingen. Annars kan gott doppingarna söka sig till en svarttärnekoloni för att sätta in gemensamma krafter mot boplundrare. Det tilldrog sig i

Yddingen en förtrollande skön försommar-dag på 1960-talet. Den är långt ifrån den förnämsta av fågelsjöar men inte alltför störd av mänskliga aktiviteter. Den ingår i det sydvästska sjölandskapet där svarttärnan trivs i viss mån, liksom i Kristianstads vattenrike. Långt senare skulle kommunen som Yddingen ligger i, Svedala med sin areal på 227 kvadratkilometer varav nio kvadratkilometer är vatten, tilldelas äran att få den rödlistade och Statens vilt-tillhöriga svarttärnan som sin kommunfågel. Den presenteras på sidan 29 i *Skånes kommunfåglar*, utgiven av SkOF.

När vårt kalenderår börjar, känns svarttärnornas tid vid fågelsjön långt borta. De är också långt härifrån, vid Afrikas västkust. Ofta söder om ekvatorn och då upplever de tropikernas intensitet. Atlanten är gigantisk jämfört med de eutrofa sjöar eller våtmarker de ska uppsöka för häck-

Svarttärna. Foto: Per-Magnus Åhrén.

ningen. De håller sig mestadels längs den långa atlantkusten i stället för att födosöka längs floder och insjöar. Flytten mot sommaren i norr är lång. Varför de flyttar så långt ner längs den långa och innehållsrika afrikanska kusten anses svårförklarligt. De nordamerikanska svarttärnorna migrerar på motsvarande sätt till västra sidan av Central- och Sydamerika.

Överlever de oväder och människor med skjutvapen och mycket annat på färden "hemåt" kan vi spana in de första när livet på våra breddgrader ökar sitt tempo i månadsskiftet april/maj. Alltid är de lika skö-

na att beskåda när de kommer "studsande i fjärilslätt flykt" som Patrik Olofsson träffsäkert skriver i *Vattenriket* (Naturskyddsföreningen i Skåne, 2005). Han fortsätter: "Då och då gör någon av fåglarna en hastig, tvär dykning och plockar insekter från sävens ax. Detta är träskmarkernas egen tärna, ständigt på jakt i gränslandet mellan vatten och land". En koloni svarttärnor i en behagligt solvarm värld av vass och andmat, blommande näckrosor och blått vatten är en av den nordiska sommarens skönaste syner.

Svarttärnan är långt ifrån en storfiskare.

Visst fångar den fisk men mest genom att snappa dem på ytan. Ungarna får mer fisk, som små spiggar, än vad de vuxna själva äter. De går in för insekter av många slag, exempelvis sländor i olika utvecklingsstadier. Om växtlighet samlats och blivit tillräckligt stabil kan den vara underlag för boet. Ett gungfly har då bildats på grunt vatten (men varför heter det inte gungflyt?) Lätta är fåglarna och med en kroppslängd inte ens som en koltrasts kan underlaget hålla för dem. Men ett gungfly är ofta bräckligt. Vattnet kan bli oroligt och stark blåst, kanske en passerande åskfront, kan lätt spolierna häckningen. Ett ägg nedsänkt i vatten leder inte till en ny fågelindivid. Praktisk hjälp kan vi bistå med i form av häckningsflottar som förhoppningsvis stiger med stigande vatten. Om vattnet håller sig lugnt ruvas äggen i drygt 20 dygn av båda könen.

Hur länge vi haft svarttärnan som vår faunamedlem är i stort sett okänt. Det rör sig om hund-



Den "svarta" tärnan. Foto: Göran Lenz.



Uppvaktning med trollslända. Foto: Hans Cronert/Skånska Bilder.

ratals år, det vet vi, eller är det sedan årtusenden? Vi har gjort den många otjänster under tidernas lopp med alla dessa utdikningar, men naturen är också föränderlig i det långa loppet. En fågelsjö finns inte för "alltid", även om vi gärna skulle vilja det. Den bortglömde tecknaren och författaren Bertil Öhrn (1906–1991) uttrycker det ganska drastiskt i sin bok *Fågelsjöar i mosaiknatur* (Norstedts, 1968): "En sjö är som en levande varelse vars tid är utmätt. Den föds, mognar, åldras och dör. Inte ens de stora, djupa klarvattensjöarna står utanför tidens flykt. Men fortast går utvecklingen i de grunda, näringsrika slättsjöarna. Torvmossar vittnar om var många legat". Den eutrofa sjöns "idealtillstånd som fågelsjö är ännu mycket kortare". Att "var tid har sin art av uppblomstring", som Öhrn uttryckte det, kan låta dystert inför

framtiden. Dock har vi ju idag en del möjligheter att förbättra naturmiljöer, eller snarare att i någon mån kompensera det vi gjort i oförnuft och oförstånd, i gångna tider.

Det finns många anteckningar om dess förekomst i Skåne och övriga landet sen åtminstone 1700-talet. Linné antecknade den i Malmö 1751 men hans artbestämning var just inte så noga bestämd eftersom han kallade dem "svartgrå fiskmåsar". De var kanske en ny bekantskap för honom. Och inte kunde han i sin fältutrustning haft en kristallklar och lättanvänd Swarovski eller Zeiss även om optiken hade börjat utvecklas och tillverkas på 1600-talet, inte minst i Nederländerna. Silvåkrasjön, bland många exempel, har hyst svarttärnor. Men finns den? Nej, men den fanns alldeles söder om den lilla byn



Svarttärnor över boplatsen. Foto: Hans Falklind/N.

tills man trodde att det var en god gärning att dränera den. Den destruktiva åtgärden och de många andra torrläggningsprojekten har lett till en långvarig nedgång av populationen. Äggsamlande och oberättigade anklagelser att den är en fisktjuv är andra dumheter som inte heller svarttärnan undsluppit.

Atlas II-inventeringen gav förekomst i bara 17 rutor och det är en halvering av resultatet från tre decennier tidigare. Hela

Danmark har runt 50 par *sortterne*. Men ännu har vi de mörka tärnorna på åtminstone några håll under en kort tid på året. De lämnar oss redan innan sommaren hunnit fullbordas. Vistelsen hos oss omfattar i stort sett bara en fjärdedel av året.

Arne Ohlsson

arne.e.ohlsson@telia.com

Tio år med törnskator

En av landets främsta törnskateförekomster
vid Norra fäladen i Biosfärsområde Kristianstads Vattenrike
har studerats ingående sedan sekelskiftet.

Arbetet har tidigare presenterats vid tre tillfällen i Anser.
Här följer en uppdatering av resultaten från inventeringar
och ringmärkning med funderingar kring artens häckningsbiologi.

Roine Strandberg

Till och med fältsäsongen 2018 har jag följt törnskator (*Lanius collurio*) på Norra fäladen vid Vittskövle årligen under ett decennium (se även Klaassen & Strandberg 2009, Strandberg 2014). Totalt har 188 individer ringmärkts på fäladen under perioden 2009–2017. Av de ringmärkta törnskatorna har 106 individer märkts som 2K+ (som häckande adulta fåglar), och de resterande 82 har märkts som pulli i/

vid bo eller som nyligen flygga. Tre förstagångshäckare (2K-fåglar) märkta som pulli har kontrollerats på fäladen: två hanar och en hona. Törnskatorna ruggar hela fjäderdräkten under vinterhalvåret och därför går det inte att skilja förstagångshäckare från äldre fåglar på utseendet – för det mänskliga ögat ska sägas.

Säsongen 2018 präglades av extremt varmt och torrt väder, vilket gjorde att kul-



Törnskata, hane. Foto: Mikael Arinder/Skånska Bilder.

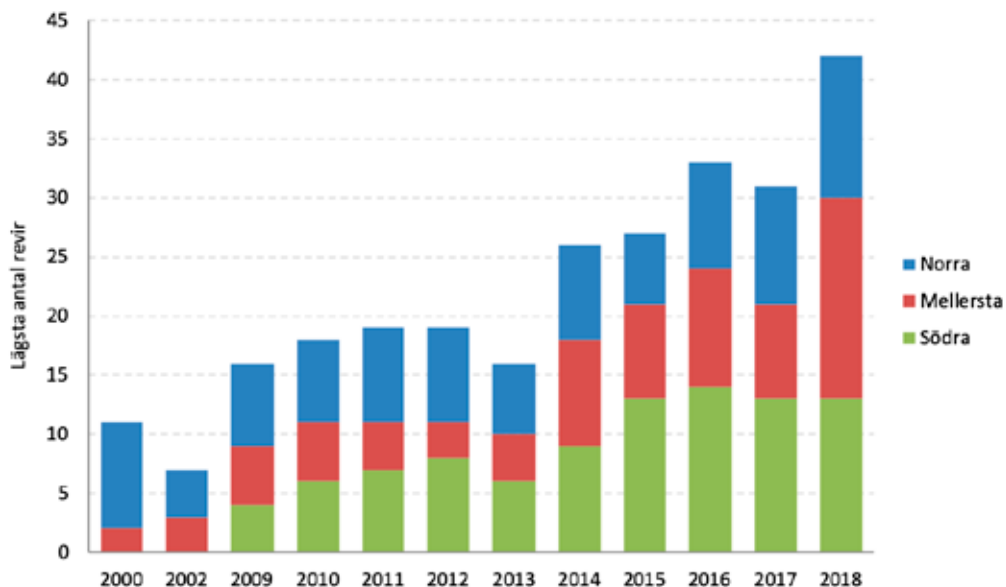
larna var flygga tidigt och inga törnskator kunde ringmärkas. Ett par dagars fångstförsök i juli misslyckades helt – trots god häckningsframgång som innebar att det vid fångstillfällena fanns uppskattningsvis 100 ungfåglar och 80 adulta fåglar i omlopp på fäladen! När ungarna är flygga flyttar föräldrarna dem snabbt från buske till buske vid fara. Detta i kombination med att ungarna mestadels tryckte inne i buskarna, på grund av värmen, gjorde det hopplöst att få dem att flyga in i näten.

Av de ringmärkta törnskatorna har tio individer återfångats på fäladen efter ett till tre år. En hona märkt 2014 kontrollerades både 2015 och 2017 på den norra enheten med boet placerat i närliggande buskar från år till år. Baserat på återfångst är återkomstprocenten för honor 8,3 %, hanar 6,9 % och ungfåglar 3,7 %. Värdena är låga och kan inte enbart förklaras utifrån hög dödlighet. Detsamma gäller även

om vi väljer att lägga till ytterligare en handfull fåglar som observerats i fält men inte återfångats. Det är därför troligt att en hel del fåglar byter häckningsområde mellan åren och följaktligen inte är trogna sina revir. Det behöver dock inte betyda att de flyttat särskilt långt eftersom inventeringen är begränsad till fäladen och det finns bra häckningsmiljöer för törnskata i närområdet. Faktumet att en mindre andel ungfåglar återvänder för att häcka där de är födda kan medföra att det är en bra strategi för adulta törnskator att skifta häckningsområde för att undvika inavel och öka genutbytet.

Populationsutveckling

De öppna insektsrika enbusk- och hagtornsmarkerna som idag präglar området hyser ett av Sveriges tätaste bestånd av törnskata uppgående till drygt 40 par 2018. Detta tors jag påstå utan att ha



Figur 1. Populationsutveckling för törnskator på Vittskövle fälad under de två senaste årtiondena 2000–2018. Reviren har indelats för att illustrera skillnader mellan de tre olika enheterna (norra, mellersta och södra).

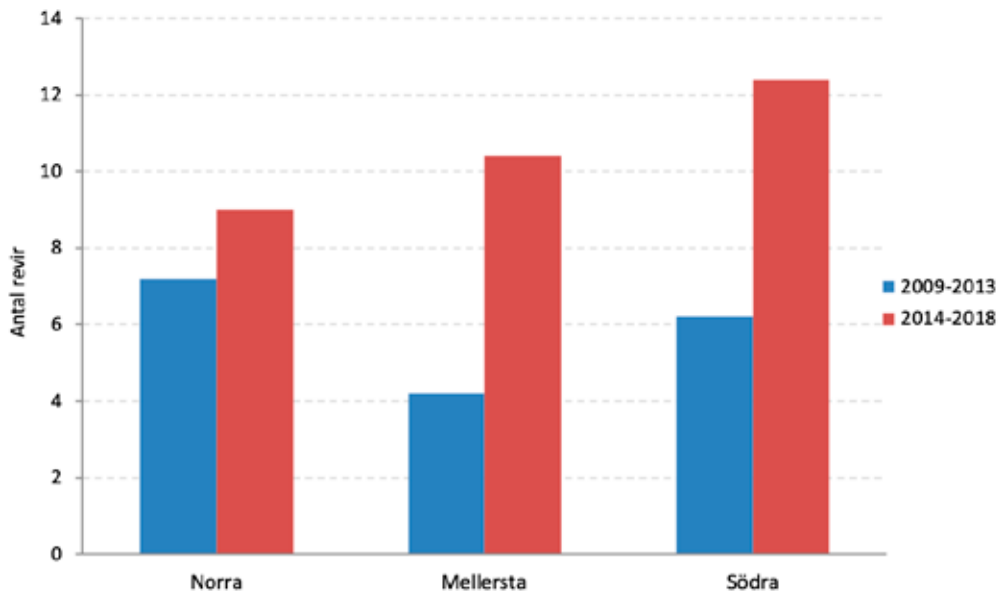
någon studie att jämföra med (se dock Strandberg 2014 rörande förekomst vid Forsmark i Uppland). Rätta mig gärna om jag har fel!

Populationsutvecklingen för törnskatorna på Norra Fäladen har varit starkt positiv under hela inventeringsperioden 2009–2018 och dessutom visat en tydlig uppgång sedan de föreliggande inventeringarna 2000 och 2002 (Jeppsson 2004). Ökningen av antalet revir som visas i Figur 1 är sannolikt inte fullt så markant som den ser ut eftersom den delvis beror på ökad kunskap om törnskatornas häckningsbiologi. Revirindelningen är konservativ, d.v.s. törnskatorna väljer likartat placerade revir från år till år. Olika revir står tomma mellan åren men metodisk genomsökning av området har ökat kunskapen om revirens geografiska placering. Området är till stora delar synnerligen svårinventerat och därför har helt säkert många

revir förbisetts under de tidiga inventeringarna, då fokus också har legat på arbete med ljusloggar. Närliggande revir kan även lätt misstolkas som ett och samma om inte tillräckligt med observationstid avsetts för att utreda hur det förhåller sig.

På den norra enheten (enhet 1 härafter) har antalet revir ökat från 6–8 under inventeringarna 2009–2015 till 9–12 under perioden 2016–2018. På den mellersta enheten (enhet 2) har antalet revir tredubbats från 3–5 under perioden 2009–2013 via 8–10 revir 2014–2017 till 17 revir 2018. På den södra enheten (enhet 3) har antalet fördubblats till 12–14 revir 2015–2018. Utvecklingen har alltså varit positiv i hela området även om det räknades nio revir på enhet 1 redan år 2000 (Jeppsson 2004).

I Figur 2 har antalet revir fördelats per enhet och summerats med två medelvärden representerande första och andra



Figur 2. Medelantalet revir med törnska under de två femårsperioderna 2009–2013 och 2014–2018 fördelat inom de tre avgränsade sektorerna på Vittskövle fälad.



Figur 3. Norre Fålad, eller Norra fålåden som vi benämner den idag, är uppdelad i tre inhågnade enheter (gula ramar) där betestrycket varierar (se text). Fårglagda ytor representerar olika habitat inom området, enligt legend, med undantag för öppen gråsmårk som inte är fårgsatt. I norr avgrånsas området av lövskog, i öster och söder av åkermark och i väster av tallskog. De tre sektorerna avgrånsas på långsidorna av breda diken kantade av björk. Punkter för ungefårliga boplåceringar och revir (vita ramar) under minst tre inventeringsår visas i figuren enligt legend. *Kartunderlag: Google Earth.*

halvan av inventeringsperioden. Här illustreras tydligt den markanta ökningen av antalet revir på enhet 2 och 3.

Miljöns påverkan på beståndet

Norra fålåden har en yta på 1 km² (100 ha) med 50 ha öppen gråsmårk (saknar helt buskar där törnskatorna kan bygga bo; ej lämplig häckningsbiotop), 20 ha gråsmårk med spridda en-, hagtorns- och videbuskar, 15 ha enbuskmark, 12 ha björkskog med spridda enbuskar, björnbårssnår, hallon och meterhög undervegetation av grås och brånnåsslor, samt 3 ha undervegetationsrik kantzon till tallskog (Figur 3). Följaktligen är ungefår 50 ha av inventeringsområdet lämplig häckningsbiotop för törnskator, vilket i sin tur ger en tåthet på 0,85 par/ha diverse buskmark; en ökning från 0,49 par/ha som beråknades i Strandberg (2014). Ökningen beror på flera olika faktorer som

föråndrat förutsåttningarna under de fyra år som gått:

- Det har våxt upp rikligt med nya mindre buskar i flera områden som tidigare hyste glesare buskvegetation, vilket bl.a. gjort att flera revir numera återfinns på de västra delarna av enhet 2 och 3.
- Betet har minskat på de två sydligare av de tre enheterna, vilket ökat spridningen av björnbårssnår i undervegetationen. Törnskator häckar gärna i både videbuskar och björnbårssnår åven om de flesta bona på fålåden är placerade i en- och hagtornsbuskar.
- Det har under senare år häckat 3–4 par årligen i den västra kantzonen till fureten som innesluter Söndre Sand. I den ca 375 ha stora tallskogen häckar troligen törnskator betydligt glesare ån på fålåden, men det är inte omöjligt att där finns ett drygt 20-tal revir i skogen, framförallt i kantzoner och längs kraftledningsgatan i väster.



Törnskator, 2K+ hane och hona,
på Norra fäladen vid Vittskövle.
Foton: Roine Strandberg.

De tre enheterna på fäladen är avgränsade för bete med taggtråd där ost-, nord- och sydkanter även separeras av breda diken som vidare är omgärdade av äldre björkridåer längs nord- och sydkanterna (Figur 3). Under de senaste åren har betet stängslats av helt på enhet 3 medan korna strövat fritt inom enhet 1 och 2 via en öppning längst i väster. Antalet djur är dock för få för att hålla tillbaka gräs, brännässlor och andra örter effektivt, och riktigt välbetat är det därför endast i och kring enbuskmarkerna på den västra delen av norra enheten och något sällan även på västra delen av mellersta enheten. I övrigt är det mestadels högväxt gräs- och örtve-

getation blandad med sporadiskt och marginellt avbetade/trampade ytor på de två enheterna.

Efter häckningssäsongen 2017 röjdes fäladen, efter samråd med undertecknad, på äldre buskar och mindre träd, vilket öppnade upp framför allt de västliga enbuskmarkerna rejält. Ser vi till den landskapsmässiga påverkan som röjningen har haft på de olika enheterna är skillnaden markant på enhet 1 och 2, där enbuskmark förvandlats från täta nästan oframkomliga snår till öppen välbetad fälad medan enhet 3 endast röjts på ett mindre antal större enbuskar. Detta kan förklara skillnader vi ser i törnskaterevirens fördelning mellan



Törnskehe som väntar på att bli vägd. Foto: Roine Strandberg.

åren (Figur 1 & 3) med fler par 2018 än 2017 i de välröjda delarna där framförallt andelen jaktmark ökat för törnskehearna i och med öppnare ytor.

Röjningsarbetet verkar således ha haft en positiv inverkan på antalet revir men

vad som är orsaken bakom att trenden varit positiv under hela tioårsperioden är mer osäkert. Klart är att förutsättningarna för törnskehearna är ypperliga på fäladen med stora ytor lämpligt habitat och en utomordentligt god födotillgång. Torkan



Nyligen flygg ungfågel. Foto: Roine Strandberg.



Göktyta har hållit 2–3 revir under senare år på Norra fäladen och har fått bostadshjälp via holkupsättning utförd av Nordöstra Skånes Fågelklubb. Adult till vänster och ungfågel till höger.
Foton: Roine Strandberg.

2018 var snarast fördelaktig med tidigt kläckta kullar och gott om insekter även i juli när ungarna blivit flygga. Den blöta och relativt svala sommaren 2017 (dock var medeltemperaturen nära det normala, endast högsommarkdagar uteblev, d.v.s. dagar med $>25^{\circ}\text{C}$; www.smhi.se) verkar inte heller ha varit något större problem för törnskatorna, som lyckade bra med reproduktionen även under de omständigheterna; jag upplevde det dock inte som särdeles svalt eller regnigt under själva fältarbetsperioden.

Den markanta ökningen av revir på fäladen 2018 kan således möjligen härledas

till klimatet eller åtminstone vädret. Kan det möjligen vara så att torkan i kringliggande områden ökat attraktionen till fäladen? Området är en gammal mosse som dikats ut och törnskatornas häckningsmiljö är företrädesvis på torvmark. Den torvrika jorden håller sannolikt fukt bättre än omgivande mark, vilket torde göra fäladen mindre känslig för torka jämfört med t.ex. tallskogen i väster, som i huvudsak växer på gamla sanddyner. Detta innebär i sin tur bättre tillgång på insekter på fäladen än i tallskogen under torra förhållanden, och antagligen även under kalla/blöta förhållanden då fäladen har ett varmare



Sedan 2016 häckar svarthakad buskskvätta på Norra fäladen. Hanen i paret och två av ungarna ringmärktes 2017 och det visade sig att den häckande hanen 2018 var omärkt. Hane till vänster och nyflygg ungfågel till höger. Foton: Roine Strandberg.



En kandidat till häckfågel på fäladen är höksångare. Denna ungfågel fångades på enhet 1 den 14 augusti 2014, dock under normal tid för uppträdande av mer långväga gäster. *Foton: Roine Strandberg.*

mikroklimat än omgivningen, vilket kan ha varit bidragande orsak till att fler revir än tidigare räknades på fäladen både 2017 (avsaknad av högsommarvärme) och 2018 (svår torka).

Biotopförändringarna i och med röjningen verkar överlag inte ha påverkat häckfågelfaunan på fäladen. Även om ingen av de övriga häckfågellarna inventerats ingående under de tio åren som törnskatestudierna har fortgått, så har inte några direkta skillnader i artsammansättning eller antal uppmärksamats före och efter röjning. Det enda som uppenbart förändrats under de två senaste åren är att antalet sommargyllingar som hörts från furet i väster minskat jämfört med tidigare år, från 6–8 till 3–5 individer. Även här kan orsaken ha varit vädret – svalt och regnigt 2017 och extrem torka 2018 – vilket sannolikt minskat födotillgången i skogen och därmed attraktionskraften på gyllingarna.

Inventering och ringmärkning av törnskator kommer förhoppningsvis att fortgå många år framöver och kanske finner vi svaret på frågan vad som har avgörande inverkan på törnskatornas numerär på Norra fäladen.

Referenser

- Jeppsson, N. 2004. Studier av törnskata i nordöstra Skåne år 2000–2003. Meddelande nr 31 från Nedre Helgeåns Fågelstation. *Anser* 41(1): 1-9.
- Klaassen, R. & Strandberg, R. 2009. Häckningsekologi med noteringar om säsongsmässig viktvariation hos törnskator *Lanius collurio*. *Anser* 48(4): 199-205.
- Strandberg, R. 2014. Törnskatorna på Norra Fäladen vid Vittskövle. *Anser* 53(4): 6-10.

Roine Strandberg

roine.strandberg@gmail.com

Bo i bo, eller storken till sparvens tjänst

Inte bara storkar bor i storkbon.
Redena är så stora att en del av dem hyser inneboende.

Arne Ohlsson

Fåglar bygger ofta bo åt varandra. Det är förstås inte avsiktligt, men att utnyttja ett som redan är byggt är en strategi av värde. När hackspettar är färdiga med sin häckning flyttar de inte bara ut ur det uthackade bohålet, de överger det och nästa vår kan starar eller mesar flytta in. Begagnade korbbon blir bra för lärkfalken, kråkbon intas av hornugglor. Om detta kunde vi läsa i förra numret av *Anser* på sidorna 34–35 men också att åtminstone en vadare, skogssnäppan, är speciell i det avseendet. Ett trastbo är det rätta för att leda en ny generation.

Men det finns också fåglar som bygger *inne* i andra fåglars bon. Vi må finna detta som ett ännu mer särpräglat beteende. Härtill krävs ett bo av rejäla dimensioner och att den som inlogerar sig är av det mindre formatet.

En varm sommarkväll stannar vi i den lilla polska byn för att avnjuta synen av en storkfamilj i sitt rejäla rede på en ledningsstolpe. Plötsligt uppenbarar sig en gråsparv och tar sig in i boets nedre del. I en av de många eminenta naturfilmer som visas på SVT får vi inblick i familjelivet hos storkar på hustak i ett tyskt samhälle. Och se där,



Vit stork på bo i Portugal. I nederkant av storkboet har flera par av spansk sparv byggt sina bon.
Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.



Bobygge i samförstånd: vit stork och ...

en sädesärla som inrett bottenvåningen.

Fenomenet tror kanske många är marginellt och måhända lite smalt för att motivera ett forskningsprojekt. Men i redogörelsen *Factors determining presence of passerines breeding within White Stork Ciconia ciconia nests* (The Science of Nature, link.springer.com, 2017) kan vi lära oss att det alls icke är ovanligt. Tre polska forskare ger oss en inblick och konstaterar att flera storkbon i den lantliga bymiljön är till nämnvärd nytta för inte minst gråsparven.

A. Zbyryt, D. Jakubas och M. Tobolka gjorde hembesök i 233 storkbon i nordöstra Polen, i en jordbruksbygd med våtmarker och ängar. Det är omgivningar som vi skulle kalla gammeldags, även om "moderniseringen" ökat takten i östra Europas landskap under senare decennier. I hela 133 av de vita storkarnas bon bodde också småfåglar. Det motsvarar 57 %. Gråsparv och pilfink bodde i 68 % resp. 65 % av de 133 bona och stare i 30 % av dem.

Längre söderut är den svarta staren no-

terad i storkbon och, som sagt, sädesärlan kan finna sig tillrätta här, liksom kaja. Mer än ett gråsparvpar noterades i vissa storkbon men gråsparv och pilfink tycks inte kunna hålla sams under samma storktak. Det finns också rapporter från Sydeuropa om tiotals småfågelbon i storkbon. I värsta fall kan detta dock bidra till underminering av konstruktionen.

Det finns fördelar med att tränga sig in i ett bo av den dimension som storkbon brukar ha. Där inne är ägg och ungar skyddade mot regn och blåst. Tättingarna kan nog också känna en viss trygghet gentemot predatorer under storkarna. Men å andra sidan, en sparvunge som precis tagit sig ur boet och sitter oskyddad kan bli en munsbit åt storken. Även andra stora bon kan attrahera mindre fåglar för sin häckning, rentav också i örnbon.

Hur många småfåglar som häckat i skånska storkbon må vi inte kunna veta men det har förstås förekommit. Staffan Åkeby berättar (pers. medd.) om ett fall: "Vi hade



... spansk sparv. Foton: P-G Bentz/Sturnus.se.

ett drygt 1 m högt storkbo ovanpå taket till storkvoljären i Skånes Djurpark. Där häckade det flera par gråsparv. Boet började luta betänkligt och hotade att falla ner på voljärtaket, så vi beslöt att lyfta bort det med hjälp av en kranbil. Boet visade sig väga 600 kg! Även i minst ett av de friflygande storkparens bon ovanpå hägntaket i Fulltofta häckade det sparvar. Där är jag osäker på art, kan ha varit pilfink. Även det boet var stort och strök med när blötsnön knäckte hela Fulltoftavoljären vintern 2015–2016". Detta illustrerar också de polska forskarnas notering att ju större bo, desto större sannolikhet för bon av gråsparv eller pilfink.

Storkprojektets Petter Albinsson berättar (pers. medd.) att det rentav är vanligt och att tättingars häckningar "förekommer på hägntaket i Hemmestorp och på dagiset Storkboet i Hemmestorps eke". Och stort är det sistnämnda, det har "en diameter som närmar sig två meter". Så nog finns det plats för inneboende! Petter observe-

rar "gråsparv eller pilfink i en fjärdedel till en femtedel av storkbona", åtminstone i en grov uppskattning.

I sin mycket informativa bok *Storken En kultur- og naturhistorie* (Gads Forlag, 2003) berättar Hans Skov om olika bevingade inflyttare i danska storkbon. Han noterar att "Store, gamle storkereder er yndede redesteder..." eftersom de ger skydd på flera sätt. Skov fortsätter: "I 1992 talte jeg 8 par gråspurve og 4 par stær i storkereden i Vesløs, og samme år husede reden i Vægger 3 par gråspurve och 5 par stær". Han har också, spännande nog, noterat den sällsynta *kirkeuglen*, alltså minervaugglen, och tornfalkar i bohål som kajor utarbetat. Materialet i ett oanvänt storkbo tas med förtydning om hand av kajor för vidare transport till deras eget bo. Sedan är det kanske en annan historia hur övergivna storkbon kommit till nytta för häckande gräsänder, strandskator och fiskmåsar.

För att spinna vidare på temat med storkbon kan vi involvera den vida spridda kohägern. Franska skådare upptäckte 2015 ett storkbo i Marocko som utvidgats rejält på ena sidan av några par kohägrar. Där genomförde de sin häckning lika framgångsrikt som storkparet och grannsämjan föreföll god. (MaghrebOrnitho, 2015).

När häckningssäsongen är över kan man föreställa sig hur de "extra" bona fungerar som övernattningsplatser. En bister vinternatt måste vara mindre ruggig inne i fästningen av grenar och kvistar och strån.

Huruvida någon skogslevande tätting funnit samma möjlighet i bon av den svartastorken ute i skogarna torde återstå att undersöka. Om nu detta är tillrådligt med tanke på den svartes skygghet för människan.

Ett storkbo är inte alltid bara ett storkbo.

Arne Ohlsson
arne.e.ohlsson@telia.com

Sommarpratarna

Försommarens röster kommer från många håll,
en del mer angelägna än andra.

Ulrik Alm

Det är svårt med offentlig uppskattning i Sverige. Adelskap är kört. Sist ut var Sven Hedin, han hittade fenomenalt rätt i Centralasiens öknar men gick sen ideologiskt vilse i politikens landskap. Ordnar – tja, det delas ut lite maggördlar, konfettiband och kraschaner, men som någon påpekat; den som förtjänar ordnar behöver dem inte, den som behöver dem förtjänar dem inte. Inga titlar, inga "Sir", inga "Dame", bara Du.

Nää, det är nog genom public service-radio som erkännandet kommer på att du verkligen är – eller för någon timme var – någon. Ingen sommarpratare missar att nämna att man – åtminstone en gång – hörde till de utvaldas skara.

Ett uppdrag som ses som en fjäder i hatten. Har man tur – eller publiktycke – får man återkomma ytterligare någon säsong. Men nu för tiden är det, för egen del, allt färre mänskliga röster jag ställer kalendern efter (och för all del – nu finns ju SR play, men även denna funktion förblir oaktiverad). Få berättare fångar mitt intresse, eller jo – just berättare fångar mitt intresse. Men alltför många sommarvärdar förblir uppläsare av sina personliga cv:n. Sen gjorde jag detta, sen spelade jag in, sen mötte jag, sen tänker jag ... Upplägg, meningsbyggnad och berättarteknik i nivå med mellanstadiets klassiska uppsatsämne vid augustis skolstart: "Mitt sommarlov".

Tacka vet jag våra sommarpratarna i fågelmarkerna! Återkommande repriser men ständigt nya berättelser.

Mats – lite äldre än vi, veteran härute, visade på det slingrande diket ute i Vasatorp öster om Helsingborg. Det gungade till. En brun bortflyende skugga – man skulle ju se fågeln för att få kryssa på riktigt. Obsen avklarad, men det var sången som var den riktiga behållningen.

Hem för att läsa Rosenberg, "Kärrsångaren är en sydlig fågel som från Danmark utbrett sig till Skåne, särskilt dess västra del ...". Stämde ju! Och lite roligt var det att ha relativa sällsyntheter i högst ordinära vardagsmarker. Kärrsångaren kom med sommaren, eller om det var tvärtom, jag minns inte riktigt.

Trots flera besök i tropiska Afrika har jag inte öron eller gehör nog att identifiera några av kärrsångarens vintergrannar. Men det gör ingenting. Blotta vetskapen om att detta lilla oansenliga knyte har hörselminne, är bärare av ljudvågor från en värld långt borta, fyller mig med förundran. Ett akustiskt ombud från fjärran breddgrader. Ett lyssnande, memorerande, afrikanskt liv (jag tänker mig att den fullödiga sången hör samman med revir och häckning), en lössläppt, fullständigt sprudlande sångarglädje frisläppt en kontinent bort. – Hur stort är inte detta! Och jag bryr mig inte om detta makalösa potpurri är eget komponerande, inspiration eller rent stöldgods. Vad är egentligen takt och ton i fåglarnas värld? Finns upphovsrätt? Har kärrsångaren absolut gehör? Kan den lyssna in och framföra utan att öva? Kärrsångaren – uppenbarli-



"Har kärrensångaren absolut gehör?". Foto: Tommy Holmgren.

gen ett huvud med spetskompetens bland *acrocephalusarna*.

Idag är diket från Vasatorp kulverterat och den stråkantade skärningen i landskapet är utjämnad och tillplattad. Därunder rinnande vatten, nu utan ackompanjemang, mot Lussebäcken och Sundet. Ett övergivet revir, men kärrensångaren håller väl sitt första brohuvud i västra Skåne. Under sommarens kvällscyklingar landar jag till vid Danhults dammar. Sitta lågt, ett tunnelseende in i kärrensångarens tillvaro; ett pelarvalv överbyggt av nässlor, vass och svärdsiljor. Kärrensångaren lever ett grönt liv. Kanske grönare än de flesta svenska häckfåglars.

Rastlös, samtidigt återhållen, lyssna till mig, behöver inte nödvändigtvis bli sedd.

Kärrensångaren är otidsenlig. När jag vilar där på kanten är det darrande vippor som ger indikation; nu kommer artisten! Ridå! Belysning silad genom spelande bladreflexer. En helt stilenlig entré, prövande hopp från stylta till stylta. En bild – kärrensångaren sittande i spagat mellan två strån – finns lagrad i mina synceller, men än så länge inte i mina minneskort. Men jag ska försöka igen. Det är inte många chanser man får, inte ens årliga.

Några månader senare är den gröna tunneln nedmonterad. Jag tittar i boskålen, lite uttänjd och medfaren i blåsten, men alltjämt elastiskt ankrad mellan några strån. Här i vaggan, gränsle över livets dike, växte dom upp. Ungarna, som nu ska tillbringa sin första vinter som praktikan-



"Näktergalen – en kändis bland sommarpratarna". Foto: Göran Lenz.

ter i ett afrikanskt ljudlabb. Tonräckor efter tonräckor ska lyssnas in innan ungfågeln kanske så småningom återvänder till pionjärernas provins med ny musikalisk hämtmat. Mina ringmärkarvänner vid Hasslarps dammar har noterat kärrsångare som gjort sin "world tour" mer än en handfull gånger. Kärrsångaren har definitivt något att berätta!

Om jag fortsätter från Danhult, lite åt nordväst, hamnar jag senare på kvällen vid Ornakärr. Långsamt, långsamt dimmas ljuset bort och detaljerna i vegetationen upplöses. Men jag hinner se den, en relativ nykomling på spellistan; gräshoppsångaren – ringaren i natten fram. Med lågmäld ihärdighet berättar gräshoppsångaren om sjuttio- och åttiotalsens igenväxande slätter- och betesmarker. Här skulle den trivas. Grönt – on the air – ljudvågor när många

andra gått och lagt sig. Eftertanke och tröst i aftontimmar. Hur gott det gör. Böljemjukt som en smekande dyning rullar gräshoppsångarens stillsamma själaringsning över dagen, i takt med att klotet kränger runt och ljuset mister sitt grepp. Decibel – ofta en överskattad och missklädsam parameter för den som vill ha något sagt.

Näktergalen håller förmodligen inte med om det där med decibel, en kändis bland sommarpratarna. Tar vokalt utrymme, även om den som bor riktigt nära granne ibland tycker att sändningstiderna är illa valda. Hörs i alla kanaler, ända in i sängkammaren. – Jo, jag har lyssnat till några klagovisor från sura grannar, men bor man på "fina adressen" – med frodig grönska runt huset, ofta nära vatten – får man stå ut med att andra varelser också har preferenser kring hur man ska bo. – Ni

delar samma smak! Uttrycker bara det lite olika. – För tusan, en månad om året klarar ni väl lite intensiv fågelsång! Inget ge-
hör hos mig.

Kornknarr – om kärrsånga-rens är tempo, variation och improvisation är kornknarren intill upprepning trevlig. Trogen sitt manus. Hör upp nu alla artfränder; detta revir är upptaget. Sändningstillståndet är mitt! Mitt i natten. Ingen knarr på rösten där inte. Distinkt. Klockren artikulation i sin sträva "arr-pighet". Ni vet, jag menar liksom, ähh, vahettere, ejenklien ...

Sommarpratarnatt med tras-tar, rödhake, morkulla och natt-skärpa är en vaccination mot malande tysta vinterdepressioner. Du måste vara där ute och då, det finns ingen möjlighet till lyssning i efterhand. Du måste följa årets tablåprogram. Här ligger det fantastiska med vårt intresse. En sorts nyttig underkastelse. Anpassa dig, fall in i rytmen. Du är åskådare, du har en sidoroll. Så välgörande. Vilken ynnest att få vara vägledare. Jag iakttar mina medvandrare, försöker se mig själv. Blickar, kvarhållna och registrerande, närvaro i nuet, lugn andhämtning, sänkta axlar Få andra sommarröster kan åstadkomma detta. Public service helt utan avgift eller skattepålagor.



"... kornknarren intill upprepning trevlig". Foto: Göran Lenz.

Täta och hemlighetsfulla buskage, öppna solstekta hyggen, frodiga gräsmarker som bär nattdimman på sköra stänglar, vajande stråvärldar i dikeskanter och vassbälten; njut av och uppskatta våra sommarvärldar – gärna i direktsändning. Ööverträffade.

Ulrik Alm
alm.ulrik@telia.com

Redaktionell kommentar:

Apropå näktergalen och kontrovers. Följande makabra notis stod att läsa i *Svenska Jägarförbundets Tidskrift* 1897: "Förekommer hvarje år i Sydhalland. Vissa år har han uppehållit sig i mellersta Halland i Snärtares och Grimmetens socknar (1888). Hans uppträdande der har dock ej helsats med välbehag, ty fogeln har dragit till sig en mängd beundrare, hvilka nattetid tillställt orgier, som t.o.m. slutat med mord. Detta inträffade för några år sedan i Grimmetens prestgård, hvarför innehafvaren deraf förklarade, att komme fogeln ännu en gång dit, så måste han i husfridens namn döda honom".

Brokiga kajor

Det råder nog inget tvivel om att gråhårighet
hos människor har med ålder att göra.
Förmodligen handlar det även om ålder
när gorillahannar får sin gråa rygg – de så kallade silverryggarna.
Finns då detta fenomen även hos fåglarna?

Kenneth Bengtsson

Lennarth Blomquist har förmodligen ringmärkt fler kajor än någon annan i Sverige och för hans del handlar det om åtskilliga tusen individer under en 30-årsperiod. Så gott som samtliga ringmärktes i Pildammsparken i Malmö och de senaste omkring 2009. Vi på Fågelskydd Spillepeng har ringmärkt 1 613 individer under åren 1994–2018. Som en cliff hanger kan nämnas att vare sig Blomquist eller vi har ringmärkt någon vit- eller gråflammig kaja.

En stor del av dessa kajor har levt sina liv i närområdet och mången Malmöbo kan säkert intyga att ringmärkta kajor har setts lite varstans i staden. Samma sak gäller för kajorna från Spillepeng. Många av dessa framlever sina liv i Arlöv, Åkarp och Lomma.

Vi på Fågelskydd Spillepeng har kommit i kontakt med många av dessa tidigare ringmärkta kajor. Det har då handlat om döda kajor, kajor intagna för vård eller kontroller av tidigare märkta kajor i samband med fångst för ringmärkning. De har då varit allt ifrån få år gamla till minst 20 år (den senare ringmärktes som adult). Bland alla de ringmärkta kajor som vi hittat döda, fått in för vård eller återfångat och kontrollerat, finns åtta individer som haft en avvikande fjäderdräkt – de har varit mer eller mindre vit- eller gråflammiga. Gemensamt för dessa åtta är att de varit

14 år gamla eller äldre. Alla de som varit yngre än 14 år, och de är åtskilliga, har alltså inte visat några vita eller grå inslag i fjäderdräkten.

Vår erfarenhet av vit- eller gråflammiga kajor är att de ses i ungefär samma område under en eller några få säsonger, sedan försvinner de, förmodligen p.g.a. att de avlider. Vår teori, som blir starkare för varje fynd vi gör, är att flammigheten hos dessa kajor är ett åldersfenomen. Vi presenterar därför våra åtta fynd plus två normalfärgade så noggrant som möjligt och startar med den yngsta.

I genomgången nedan anger sifferföljden fågelns ringnummer. Bokstaven "K" står för "kalenderår". En 15K-fågel är alltså inne i sitt femtonde kalenderår, d.v.s. den framlever sitt fjortonde levnadsår. En fågel med beteckningen 18K+ är sjutton år eller äldre.

Kaja 6170101 – 15K, kön okänt: Ringmärktes som årsunge i Pildammsparken i juli 1997. Den omhändertogs med skadad vinge i stadsdelen Håkanstorp i oktober 2011 och var då 14 år och 5 månader gammal. Med undantag för några ljusa dun på bröstet var denna kaja (ännu?) normalfärgad (Foto 1).

Kaja 6200033 – 15K+, trolig hona: Ringmärktes som adult fågel (3K+) i Pildammsparken i juni 1999 och omhänder-



Foto 1.



Foto 4.

togs med skadad vinge i centrala Malmö i december 2011. Den var då minst 14 år och 6 månader gammal. Kajan har som synes ljusa fjädrar på de mindre täckarna och marginellt på kroppen (Foto 2 & 3).

Kaja 6201660 – 17K, trolig hona: Ringmärktes som årsunge i Pildammsparken i juli 2002. Noterades som vitbrokig i Arlöv första gången under 2017, då som 15-åring. Uppehöll sig mer stadigt i samma bostads-



Foto 2.



Foto 5.



Foto 3.



Foto 6.

Kaja 6170385 – 17K, säker hanne: Ringmärktes som årsunge i Pildammsparken i juli 1997. Hittades nyligen död i stadsdelen Slottsstaden i november 2013 och var då 16,5 år gammal. Denna kaja var helt normalfärgad (Foto 4).

område fr.o.m. augusti 2018 och kunde då identifieras via foto. Sågs sista gången 2 oktober 2018 och var då uppenbart svag. Dog förmodligen under följande natt men kroppen återfanns aldrig. Blev alltså 16 år och 5 månader gammal (Foto 5).

Kaja 6173804 – 17K, trolig hanne: Ringmärktes som ettåring i Pildammsparken i juni 1998. Hämtades i svagt tillstånd vid Triangeln i september 2013, då 16 år och 5 månader gammal. Var då marginellt vitflammig (Foto 6).

Kaja 6200695 – 18K+, kön okänt: Ringmärktes som adult (3K+) i Pildammsparken i juni 2001. Hittades svag och våt vid Monbijouskolan i Malmö 13 april 2016 som minst 17-åring. Denna kaja hade bleka och något slitna handpennor men för övrigt var fjäderdräkten normal. Kajan släpptes efter en dryg månads konvalescens (Foto 7).

Kaja 6146495 – 19K, säker hona. Ringmärktes som årsunge i Pildammsparken i juli 1994. Dog som 18-åring i privat vård i centrala Malmö 1 maj 2012 varefter kroppen överlämnades till oss. Denna kaja var som synes ordentligt flammig. Tärnas skick lämnade dessutom övrigt att önska. Kajan var helt klart märkt av ålder och sjukdom (Foto 8 & 9).

Kaja 6174108 – 20K, kön okänt: Ringmärktes som ettåring i Pildammsparken i juli 1998. Hämtades i samma park som våt och svag i november 2016, då drygt 19 år gammal, och släpptes efter konvalescens några veckor senare. Denna kaja hade måttligt med felfärgade fjädrar på bröst och vingar medan ryggen var normalfärgad (Foto 10). Förmodligen var det samma individ som fotograferades i samma park i augusti 2017. Vi lyckades dock inte läsa ringen vid detta tillfälle (Foto 11).

Kaja 6200460 – 20K, säker hona: Ringmärktes som ettåring i Pildammsparken i juli 2000. Hämtades i utmattat tillstånd i Limhamn 28 oktober 2018, då drygt 19 år gammal. Kajan som var mycket mager och lusangripen avlivades efter några veckors konvalescens. Som framgår var kroppen rejält flammig medan vingarna, med undantag av några undre vingtäckare, var normalfärgade (Foto 12).

Kaja 6152495 – 21K, säker hanne: Ring-



Foto 7.



Foto 9.



Foto 8.



Foto 10.



Foto 11.



Foto 13.



Foto 12.



Foto 14.

märktes som 3K+ i juni 1995 och hittades med bruten vinge i Limhamn 3 maj 2013, då minst 20 år gammal. Denna vår hittills äldsta kaja var helt normalfärgad (Foto 13).

Detta är alltså vad vi har i bevisform, men tendensen tycker vi är tydlig. Alla vit-flammiga har varit 14 år eller äldre. Vi ska också minnas att vi kontrollerat eller hittat åtskilliga yngre ringmärkta kajor och att ingen av dessa har uppvisat detta fjäderfenomen. Att flammigheten inte är medfödd bevisas också av att de inte varit flammiga när de ringmärktes. Vi är nämligen säkra på att vi aldrig har märkt några flammiga kajor. Fenomenet uppstår alltså under kajans levnad.

Den flammighet vi beskriver ska inte förväxlas med andra färgfenomen som t.ex. enstaka vita fjädrar på framförallt vingarna. Individen på Foto 14 har en sådan vit fjäder och här handlar det förmodligen om en lokal skada som påverkar just denna fjäder.

Detta fjäderfenomen tycks vara särskilt vanligt hos just kajor. Vi har sett åtskilliga andra flammiga men omärkta kajor lite varstans i vårt område under de gångna åren. Typiskt är då att de ses en eller några säsonger och sedan försvinner de. Vi tror att de helt enkelt avlider på grund av ålder. Fenomenet ses även hos råkor men i betydligt mindre omfattning. Vi har en säker åldring av denna art med denna åkomma. Den ringmärktes på Spillepeng som ettåring i maj 1996 och hittades ny-



Foto 15.



Foto 16.



Foto 17.

död i Malmö Industrihamn i januari 2016. Det var en hane och den var alltså inne på sitt 21:a levnadsår (Foto 15).

Efterskrift: Som en skänk från ovan fick vi in ännu en flammig kaja innan denna text hann gå i tryck. Den hittades på en innergård i centrala Malmö 18 april 2019 och den hade stora balansproblem. Flammigheten var väl utbredd på hals, buk, flank, övergump och mindre täckare. Kajan var också ringmärkt (6200525) och det

hade den blivit som årsunge i juli 2000. Den var alltså ganska precis 19 år gammal och styrker därmed vår tes ytterligare. Förutom balansproblemen var kajan i förvånansvärt gott skick och den kunde släppas fri i hemmaområdet efter två veckor (Foto 16 & 17).

Kenneth Bengtsson/Fågelskydd Spillepeng
kenneth.bengtsson1@comhem.se



Normalfärgad kaja.

Foto: Mikael Arinder/Skånska Bilder.

I väntan på lodos vid Bosporen

Tusentals flyttande rovfåglar och storkar passerar Bosporen vår och höst.

Om höststräcket står för de största antalen
är det på våren man har chans till de finaste observationerna.

Men vårvädret i Istanbul är oberäkneligt
och väntan på bra sträckdagar kan bli lång.

Staffan Bensch

Fågelskådare förknippar Bosporen, sundet som delar Istanbul, med horder av flyttande storkar och rovfåglar som höstetid lämnar Europa. Första gången jag åkte till Bosporen var i september 1977. Min reskamrat Björn Olsen och jag for med buss från Göteborg. Tre dygn senare, efter byte i München, rullade vi in i Istanbul och möttes av en himmel med sillstimstäta flockar av vita storkar.

Jag var 15, Björn nästan 18. Att mina föräldrar släppte iväg mig är fortfarande ett av livets stora mysterier. Vi stannade så länge pengarna räckte och till mina föräldrars stigande förfäran blev det till början av november. Två månaders intensiv fågelskådning med Istanbul som bas. Sedan dess återvänder jag ofta till Istanbul, även om många år när småbarn och annat som tar över livet endast tillät resor i dagdrömmarna.



Utsikt mot norr från fågeltornet vid Keskin Viraj. Foto: Ian Balzan.

Under de drygt fyrtio år som passerat sedan mitt första besök har staden där västerland möter österland förändrats enormt. Men känslan är ändå densamma. Nobelpristagaren Orhan Pamuk beskriver det som "Hüzün" i sin roman om Istanbul. En blandning av melankoli och förtröstan. Tre miljoner invånare har blivit femton eller fler med allt vad det innebär. Minareterna från de otaliga moskéer som tidigare dominerade stadsbilden har blivit utsuddade av höghus som tycks breda ut sig oändligt på bägge sidor av sundet. Bron över Bosporen som byggdes 1973 har fått två vältrafikerade syskon längre norrut.

Politiskt går Turkiet kräftgång men det märks konstigt nog föga i Istanbul. Aningslösa gråtrutar och mindre liror som förr flög utmed Bosporen har bytt namn till medelhavstrutar och medelhavsliror. Livet går vidare i porten till orienten. "Hüzün".

För att beskåda höststräcket ska man

stå på den asiatiska sidan av Bosporen. Förr skedde detta alltid på kullarna i Çamlıca, men idag gärna lite längre norrut på Toygar tepesi (lärkkullen). Med utsikt över sundet och dess historiska byggnader som fond kan man en bra dag avnjuta tusenhövdade flockar av mindre skrikörnar och balkanhökar som lämnar Europa och minst ett dussin andra arter rovfåglar som är på väg till vinterkvarter i Afrika.

Jag har förvisso upplevt fantastiska sträckdagar under ett flertal besök i slutet av september, men det svider i min skådersjäl att det skulle ta 38 år innan jag förstod att vårsträcket är överlägset. Några gånger har jag besökt Çamlıca under april månad och sett spridda flockar av storkar och enstaka ormörnar och dvärgörnar, men himlavalvet har mestadels varit tomt på fågel. Då visste jag inte att vårsträcket oftast är koncentrerat till norra delen av sundet, två mil från Çamlıca.



Mindre skrikörn och den turkiska flaggan. Foto: Ian Balzan.



Vita storkar korsar sundet på väg mot Europa. Foto: Ian Balzan.

Detta blev jag varse för några år sedan när jag besökte en forskare vid Bosporen-universitetet som berättade för mig att man på våren i stället ska stå på den europeiska sidan, vid Keskin Viraj (Skarpa kurvan), längs med Rumelifenerivägen som går norrut från Sariyer. Här har de lokala myndigheterna nyligen byggt ett magnifikt fågeltorn med 360 graders vy över sundet och de skogsklädda kullarna som sträcker sig mot Svarta havet i norr.

Vid Keskin Viraj ligger den motsatta sidan av sundet ungefär 100 meter lägre, och med sämre termikvindar under våren än om hösten tvingas rovfåglar och storkar att kämpa aktivt över sundet, ofta på så låg höjd att man först ser dem ovanifrån. I perfekt ljus, norr om tornet, stiger de på uppvindarna längs med bergskanten för fortsatt resa mot nordliga häckningskvarter. De bästa sträckdagarna brukar infalla i slutet av mars eller början av april.

Om några dagar av regn och dåligt väder följs av den sydliga ljumma vinden, som i Turkiet benämns "lodos", följer ett lavinartat sträck som smeker norra Bosporen. Jämfört med höststräcket från Çamlıca ser man sådana dagar nästan alla individer så bra att man med handkikaren lätt plockar ut de större skrikörnarna. En bra dag kan man räkna in ett dussin individer och med lite tur både stäppörn och kejsarörn.

Vårvädret vid Bosporen är dock bedrägligt, så man bör lägga en vecka till besöket för att säkert pricka in några bra dagar. Vissa år blir dock väntan på sydvindar förgäves. I år rådde isande nordostvindar från Ryssland under hela min tio dagar långa vistelse. Det dåliga vädret satte effektivt stopp på sträcket under de första sju dagarna.

Fåglarna tycks dock inte ha tålamod att invänta gynnsamt sträckväder hur länge som helst. Driften att ta sig till häcknings-

platserna gör till slut att de trotsar blåst och molntäckt himlavalv och fortsätter resan mot norr. Dagar med vind från nordsektorn blir sträcket emellertid utspritt längs sundet och svåröverskådligt. Långa avstånd gör att man inte kan urskilja om andra örnar döljs i de flockar om hundratal skrikörnar som stretar över sundet.

Men visst, det är ändå en mäktig upplevelse att bevittna en strid ström av örnar och storkar som trotsar väder och vind för att i aktiv flykt sträva mot sina nordliga häckningskvarter. Den 6 april i år hade jag turen att beskåda 1 400 mindre skrikörnar som under blott två timmar passerade rakt över huset som jag hyrt i Sariyer. I snitt en skrikörn var femte sekund.

Jag har varit med om det förut, men tycks inte lära mig att nordvindarna i Istanbul kan kyla märgen minst lika effektivt som skänkt vinterväder. Det är väl någon sorts förträngningsmekanism att en vistelse i Turkiet i april inte erbjuder mer värme och vär än Sverige vid samma årstid. Dåliga sträckdagar är dock inte tomma, och för en vintertrött och hungerande svensk fågelskådare blir det ändå många fina möten med skrikörnar, dvärgörnar, ormörnar och stäpphökar, och de enstaka individer som passerar har man gott om tid att titta på.

Dessutom kan man trösta sig med fåglarna som trafikerar det smala sundet som i norr är knappt en kilometer brett. Tusen och åter tusen svarthuvade måsar är på väg mot häckningsplatserna längst den ryska Svarta havskustens våtmarker. De täta flockarna får mig att tänka på byar av stora snöflingor som dansar över vattenytan. Täta grupper av medelhavsliror pilar också hela tiden i sundet. På väg vart vet jag inte. Vissa dagar flyger alla norrut, andra dagar söderut men oftast är strömmen strid i båda riktningarna. Ett par tusen i timmen är inte ovanligt.

Vad är det som får mig att återkomma till Istanbul? Jag har ju sett alla arter som passerar och upplevt de mest fantastiska sträckdagar. Förmodligen är det återseendets glädje. Det repetitiva som skänker lugn i kombination med ovissheten om exakt hur det blir som ger nerv i tillvaron. "Livet är kort, fåglarna flyger" (Hayat kısa, kuşlar uçuyor) för att citera den populära turkiske poeten Cemal Süreya.

Ett orosmoln har dock seglat upp på vårsträckets himmel. Den 6 april 2019 invigdes den nya flygplatsen (Istanbul Airport) som helt kommer att ersätta Atatürk som varit i bruk sedan 1924. Den nya flygplatsen är avsedd att bli Europas största med en kapacitet om mer än 200 miljoner resenärer årligen. Belägen några kilometer från Svarta Havet på europeiska sidan är den särdeles illa placerad, mitt i huvudfäran av rovfågel- och storksträcket. Risker för konflikt mellan fåglar och flyg har påtalats av flera turkiska naturvårdsförbund och fågelkunniga forskare, men helt ignorerats av beslutsfattarna.

Att undvika incidenter mellan flyg och de flyttande rovfågeln och storkarna känns oundvikligt. Och vad kommer man att göra om det inträffar allvarliga olyckor? Flytta flygplatsen eller avbryta fågelsträcket? Det första alternativet verkar ekonomiskt orimligt, det senare vill man inte ens tänka på. Dags att packa väskan och återvända till Sverige, där det tycks vara betydligt varmare enligt SMHI:s prognos. Men jag ger inte upp hoppet om "lodos" vid Keskin Viraj, även om det får vänta till nästa besök.

Staffan Bensch
staffan.bensch@biol.lu.se



AZORERNA

20 - 27 AUG

Fågelskådning i frodiga skogar, paradiskt vackert och storslagen natur med dramatiska klippstup, kratersjöar och varma källor. Flyg ingår!



BRASILLEN

7 - 16 SEP

Den atlantiska regnskogens endemisktaste område. Missa inte att boka på 16-19 september vid Iguazufallen!



MALLORCA, NYBÖRJARKURS FÅGELSKÅDNING

14 - 21 SEP

Lugnt tempo på norra Mallorca bland flyttfåglar, berg och våtmarker. Flyg ingår.



MADAGASKAR

1 - 17 OKT

Fantastisk natur och en mängd unika djur, däribland många arter lemurer och ännu fler endemiska fågelarter.



MAROCKO

30 OKT - 7 NOV

Introduktion till Nordafrika: eremitbisar, vacker ökennatur, god mat och de spännande, höga Atlasbergen.

NATURUPPLEVELSE!

Mer resor på www.avifauna.se



AVIFAUNA
NATURRESOR

0485 - 444 40 | ADMIN@AVIFAUNA.SE | WWW.AVIFAUNA.SE

Falsterbo Bird Show

30 augusti – 1 september 2019



Falsterbo Strandbad

www.falsterbobirdshow.com

Fågelns blick

Torsten Green-Pedersen
Förlag eddy.se 2018
Häftad 176 sidor
Naturbokhandeln 315 kr

Bra böcker om fåglar, där bild och text kombineras, verkar sälja bra just nu. Eller ges i varje fall ut av många förlag. Speciellt läsvärda är t.ex. *Stararnas tid* av Thomas Bannerhed och Brutus Östling, och – som mer av faktabok och med fina målningar – Lars-Åke Janzons och Staffan Ullströms trevliga *Fåglar i Sverige*. Sedan finns det böcker där författaren kanske främst drivits av att få avdragsmöjligheter för sin kamerautrustning, nu när var hobbyfotograf kan ta snygga bilder och saturera sociala medier med dem. Jag visste inte riktigt vad jag skulle tro när jag beställde *Fågelns blick* av Torsten Green-Pedersen, men jag hade sett författarens texter och betraktelser på sociala medier och tänkte att det här kunde vara något annorlunda och läsvärt. Det var det definitivt.

Torsten Green-Pedersens utgångspunkt är förstås hans egna upplevelser och hans egna fotografier. Boken täcker in fåglar från hans hemö Gotland och resor till bland annat Ungern, Lesbos, Spanien och Oman. Den är rikligt illustrerad med fotografier, som sig bör, och tryckt på ett tjockt, obestruket papper som gör bilderna rättvisa men också känns bra när man bläddrar i boken. Ett hårt omslag hade varit en fin matchning mot resten av bokens känsla, men fördelen är att man kan använda omslagsflikarna på det danska bandet som bokmärke. För den här boken läser man i portioner, lägger ned och reflekterar efter varje avsnitt medan man sippar på sin espresso.

Bildmässigt håller bilderna, och deras beskärning, hög kvalitet. En klar favorit är skärfläckehuvudet som snyggt tittar fram på sidan 31 och blåskatan på sidan 71. Några bilder känns förstås rätt konventionella, men överlag är det ett fräscht bildmaterial i boken och jag märker att variationen är god när man bläddrar fram sida för sida. Ingen bladvändning blir förutsägbar.



Texterna är mycket välskrivna i sin lyriska essäform och Torsten Green-Pedersen använder ett fint språk. I dem matas jag, i en absolut lagom takt, med både fakta, kulturhistoria, nutidspolitik och humor. Men ingenstans tippar det över och hela tiden vilar det en behaglig stämning över varje text som jag kan relatera till, som t.ex. i kapitlet "Nattvandring" eller "Grässlätten igen". Essäformen kan annars lätt resultera i alltför långa och komplicerade utvecklingar, men Torsten Green-Pedersen bemästrar den fallgropen. Möjligen känns avsnittet om soptippen i Rasyut (en personlig favoritlokal) lite utanför sammanhanget för boken, men det är också det enda. Och bilden av soptippen med sina högar av gummidäck står ändå i skön kontrast till de andra, mer "vilda", naturbilderna från fjällen och Gotland. Referenser som dropas i texten väcker min nyfikenhet på att googla och läsa mer, eller kanske till och med utöka referensbiblioteket.

Människan är förstås närvarande i texterna, om det så är flyktingar på Medelhavet eller historien om Einar Åströms fotografi av en pilgrimsfalk för nästan hundra år sedan. Och därmed uppfylls baksidestexten: "I så motto är detta en bok lika mycket om livet för människor som för fåglar".

ERIK HIRSCHFELD

Mozart's Starling

Lyanda Lynn Haupt

Corsair 2017

Inbunden 277 sidor

Adlibris 158 kr (pocket 99 kr)

En av världens mest hyllade kompositörer av klassisk musik, Wolfgang Amadeus Mozart, var under tre av sitt 34 år korta liv ägare till en stare som han köpte i en butik i Wien. Det hände sig en dag i den sköna månaden maj 1784. Detta kan förefalla som en detalj utan någon större betydelse i ett mycket produktivt musikgenis leverne och ett smalt ämne för en hel bok på 277 sidor. Men Lyanda Lynn Haupt, amerikansk ekofilosof, naturalist och ornitolog, har skrivit en charmig berättelse om detta. Hon finns på svenska med *Ovanliga möten med vanliga fåglar* i Lennart Nilssons översättning (2008).

Haupt har gått grundligt tillväga genom att studera källor (som redovisas på tio sidor), lyssna många timmar på Mozarts verk och

hämta inspiration på plats i Wien och Salzburg. Men hon har gjort långt ifrån "bara" detta. Hur är det att bo ihop med en stare? Det är frågan – och det måste upplevas! Nu är *European starling* en introducerad art och förklarad som invasiv i Nordamerika. Den är den mest illa sedda fågeln i USA och saknar helt lagligt skydd. Från ett 80-tal individer från Storbritannien som frisläpptes i New Yorks Central Park i mars 1890 har den spritt sig och tagit för sig av möjligheterna i städer, jordbruksområden och fruktodlingar. Och den konkurrerar rejält med ett flertal inhemska arter och förorenar byggnader. Man beräknar att starpopulationen på andra sidan Atlanten nu uppgår till kanske 200 miljoner. Kartorna i fälthandböckerna visar dess utbredning över hela USA och södra Kanada. *A Guide to Field Identification. Birds of North America* (Bruun, Singer m.fl.) beskriver den som "Often an abundant pest in city parks, suburbs and farms". Den oförnuftiga idén att introducera staren har europeiska inflyttare upprepat i Australien, Nya Zeeland, Sydafrika och Argentina.

Författaren tar saken i egna händer och rövar en fyra dagar gammal starunge ur ett bo. Den föds upp framgångsrikt och namnges som Carmen (som betyder sång), får en voljär att bo i men ges också möjlighet att flyga runt i familjens villa. Den är social, nyfiken och tillgiven och underhåller sin människofamilj med sång och många härmningar. Den kan låta som familjemedlemmarna och olika hushållsmaskiner i köket. Beskrivningen av detta är en underhållande etologisk studie på en trevlig prosa. Även om författaren hade velat slippa staren i USA är hon förtjust i individen Carmen som får lov att framleva sina dagar som familjemedlem.

Lyanda Lynn Haupt utvidgar bokens ämne i 11 kapitel till funderingar om fågelsång i stort, forskares olika uppfattningar om huruvida fågelsång kan betraktas som musik, Mozartstarens otvetydiga betydelse för några



Fotnot: Det finns en version av Mozarts *Trollflöjten* (*Die Zauberflöte*, *The Magic Flute*) på internet med ett flertal fåglar som "artister". Den är sammanställd av den tyske kompositören och ljuddesignern Volker Pannes och är mycket underhållande. Gå gärna in på <http://volkerpannes.de/portfolio/bird-song-opera/>.

av mästarens kompositioner och flera andra infallsvinklar. Det sägs också att han begravde sin stare under högtidliga former. Vi får likaså inblickar i Mozarts liv, som pendlade mellan intensivt skapande, familjeliv, tragedier och sjukdomar. Hans skapande år var inte många men sedan länge är han Salzburgs store son i turisternas värld, tillägnad museum, musikevenemang och delikata *Mozartkugeln* att köpa i var eller varannan butik.

Mycket har skrivits om Mozart men tidigare nästan inget om hans tama stare. Den anses knappast "fin nog" av dem som vördar klassisk musik och forskar i hans liv och gärning. Men de borde vidga sin horisont och läsa Haupts bok. Mozart lär också i övrigt ha uppskattat naturen.

Boken är enkelt illustrerad med drygt 20 svartvita foton.

ARNE OHLSSON

Birding Estonia

Uku Paal & Martus Ots
Eesti Loodusfoto 2018
Häftad 176 sidor
NHBS GBP 25.99.

Estland, som till ytan är det minsta av de tre baltiska länderna och det minst befolkade, har en intressant fågelfauna som är mycket lockande för oss svenskar. Här finns arter som vi inte alls har som häckfåglar eller enbart i begränsade numerärer. Arter som mindre och större skrikörn, svart stork, citronärta, flodsångare, vitvingad tärna och mellanspett är hyfsat enkla att finna under några dagars resa i landet. Därtill är standarden hög på infrastrukturen och boende. Och maten riktigt god (ofta husmanskost).

Estland är rikt på skog (täcker 40 % av landets yta), och till ytan är landet ungefär som halva Götaland i storlek. Utöver de skogklädda trakterna så hittar man många större mossar, fågelrika våtmarker, fina parkliknade områden och en intressant kust. Det finns över 1 000 öar längs den estniska kusten. Ungefär 10 % av landets yta är skyddad natur i form av nationalparker och reservat.

För att underlätta för den besökande skådaren finns nu en helt ny lokalguide, *Birding Estonia*, författad av två rutinerade estniska skådare – Uku Paal och Margus Ots. I den 176 sidor tjocka guiden tar man upp närmare 150 fågellokaler i landet. Den för oss svenskar kanske mest kända fågellokalen är Cape Põõsaspea vid inloppet till Finska viken. Mängder med

änder passerar genom viken på sin väg upp till häckningsområdena på ryska tundran och ishavskusten. Toppdagarna ger flera hundratusen sjöfåglar i sträckprotokollen. Som alltid på en sträckfågellokal är det svårt att pricka in toppen av flyttningen. Sträckperioden är utdragen över våren och de flyttande sjöfågelnas vindberoende för hur nära eller långt ut från land de förflyttar sig.

Efter en inledande text om Estlands fågelliv går författarna igenom landets olika miljöer med fina fotografier som ackompanjerar beskrivningarna. Därefter följer några sidor om allmänt uppförande, väder etc., innan årstidernas olika skådning presenteras. Här finns också förslag på möjliga resrutter man kan följa, t.ex. trutskådning och besök på soptippar. Självklart finns andra miljöer och rutförslag med som rovfågelsskådning, skogsskådning, vadarskådning, sträckfågelsskådning m.m.

För att ytterligare underlätta för läsaren har man delat upp landet i sex regioner – öarkipelagerna Hiiumaa och Saaremaa, samt delarna NW, NE, SW och SE. Det finns sidhänvisningar på kartan med uppdelningarna, men de är felaktiga. Alla delarna beskrivs på sidorna 16–27, enligt kartan, men det stämmer som sagt inte. Alla delarna beskrivs nämligen på sidorna 32–148. En petitesse! Först på sidan 30 kommer översiktskartan för alla i guiden förekommande fågellokaler. Den hade jag gärna sett på omslagets insida (längs fram eller längst bak), där den är enklast att slå upp. Det här är ett vanligt misstag i lokalguider.

Lokalbeskrivningarna är enkelt upplagda i guiden under rubrikerna *Location and general*

description samt *Timing and species*. För de allra flesta lokalerna som beskrivs finns en detaljerad karta, där också de i texten beskrivna punkterna är angivna med GPS-koordinater. Bra! I symbolerna på kartorna hittar man t.o.m. ankringsplatser och var fyrarna står. Nu i klimatkussionernas tidevarv kanske flera tar sig till Estland per båt.

Jag har kollat igenom flera av lokalerna som jag själv haft möjlighet att besöka under ett par resor till landet. Det är bra att jag känner igen mig i den beskrivande texten. Beskrivningarna känns alltså vederhäftiga. Där det är relevant, t.ex. på sträckfågellokalerna och ringmärkningsplatser, har författarna i tabellform redovisat bra sträckesiffror för vissa arter samt vilka arter man ringmärkt mest av. Exempelvis passerade 15 000 bergänder Cape Põõsaspea 16 maj 2011. Imponerande!

Boken avslutas med en genomgång av alla arter som är observerade i Estland (392 arter 2018). Ett ambitiöst arbete.

Mellan en och nio rader används för att beskriva statusen för respektive art i landet. Här kan man t.ex. läsa att videsparven numera är en "very rare passage migrant", med endast tolv fynd sedan senaste millennieskiftet.

Det kan tyckas vara lite magert med fotografier i boken, men jag tycker att kartmaterialet är det viktigaste i en lokalguide. De fotografier som förekommer är mycket fina och lockar, åtminstone mig, till (åter-) besök.

Indexsidorna tar endast upp de i boken förekommande lokalerna. Alltså enbart geografiska namn. Jag hade gärna sett att här också funnits med de fågelarter som är mest intressanta (subjektivt så klart). Nu får man istället läsa igenom varje lokal för att få veta var just den art man vill läsa om förekommer. Det är tidsödande.



Trots mina anmärkningar kan jag inte annat än att varmt rekommendera boken för dem som törs ta steget över Östersjön och besöka ett mycket fågelintressant grannland. Med den här lokalguiden i hand, och på köksbordet hemma under förberedelserna, kommer ni att få ut mycket av ert besök i Estland.

Som kuriosita om Estland kan nämnas att här grundades Sveriges andra universitet. Ni som bor i Lund och yvs över hur gammalt Lunds universitet är ska veta att universitetet i Tartu grundades 1632, alltså 34 år tidigare än Lunds universitet.

GÖRAN PETTERSSON

The Wren: A Biography

The Secret Life of Britain's Most Common Bird

Stephen Moss

Square Peg, Penguin Random House 2018

Inbunden 188 sidor

Adlibris 161 kronor

Gärdsmygen är verkligen en liten varelse, den har inga påfallande färger i fjäderskruden och den lever mestadels undanskymt i snåren, nästan som en mus. Men den har ändå gjort märkbara avtryck i olika kulturer, i vidskepelse och hos poeter och naturalister långt tillbaka i tiden. Om detta får man veta riktigt mycket i den här boken. Stephen Moss, i Storbritannien känd författare, ornitolog och producent av naturprogram för BBC Natural History Unit, har tagit sig an gärdsmygen med stor entusiasm.

Vi får följa gärdsmygens leverne under årets gång. Upplägget är att de tolv kapitelrubrikerna utgörs av månadernas namn. Det blir en resa med inblickar i en liten varelses värld, en

art som ofta är förbisedd av allmänheten men ändå vanlig. Den är rent av Storbritanniens vanligaste fågel med i runda tal åtta miljoner par i sin population, sannolikt för att den trivs i flera olika habitat. Moss berättar om gärdsmygens evolution, hur den ursprungligen spridit sig från Nordamerika in över hela den euroasiatiska landmassan, häckning, födoval, flyttningsrörelser och mycket därtill. Förvånande nog har den med sina korta vingar flugit till väderbitna små öar i Atlanten och till de mestadels ännu kärvare väderbetingelserna på Island.

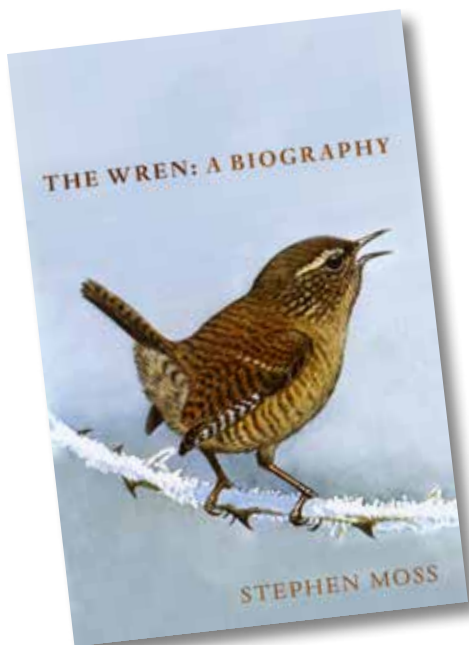
Vi får följa procedurerna hur hanen bygger flera bon som han förevisar en intresserad hona. Den höga och klara sången och hur den uppfattats av de lärde och olärde har Stephen Moss en hel del att säga om. Citaten är många, från forskning och skönlitteratur.

Predatorer finns alltid men om den med sitt marknära leverne vid skydd av olika slag inte är ett vanligt byte hos sparvhöken, då är det värre med alla dessa katter som smyger och lurpar-sar och hör minsta prassel.

Den speciella gärdsmygen på St Kilda, där den vänt resten av världen ryggen, skildras fint i samband med författarens besök på ön, som är riktigt besvärlig att ta sig till. Den har blivit större och blekare och är mer långnäbbad än släktingarna på huvudön. En lektion i hur pass fort evolutionär modifiering kan äga rum och varthän ö-leverne kan leda, det är *the St Kilda Wren*. På ön är den nu bofast i de övergivna husens stenväggars och den är nära bognar med branternas mer än 100 000 par lunnefåglar. Fiskrester drar till sig de insekter som blir ett duktat bord för gärdsmygarna.

The Wren: A Biography är bara 205x140 mm men är en liten pärla i bokfloden. Layouten är stilren och väldisponerad. Inte minst kan man uppskatta det dryga femtiotalet illustrationer från olika källor och tidsepoker, välvalda och påfallande varierade trots att de alla visar samma fågelart. Boken kan i högsta grad rekommenderas. Den är som en "kärleksförklaring" till denna lilla brunspräckliga, ständigt livliga fågel med sin upprätta stjärt som förmår liva upp även en dag under senhöst eller vinter med snålt dagsljus.

ARNE OHLSSON



Storlom i kök och fasan i grill

– några fågelminnen från åren 1997-2018

Kenneth Bengtsson
Skånes Ornitologiska Förening 2019
104 sidor
SKOF 90 kr

Det är inte lätt att vara fågel, så många faror som lurar bakom vartenda hörn. Flyttfåglarnas väg över öppna vatten och höga berg var farofyllda redan innan människan satte upp hinder i form av vindkraftverk, höghus, flygplatsfyrar m.m. Rovdjur av olika slag är farliga och de platser där man tidigare kunde rasta, äta och vila upp sig har försvunnit då människan byggt städer, motorvägar och andra konstruktioner precis där. Det är minsann tur att det finns någon som ställer upp för fåglarna i alla väder.

Kenneth Bengtsson och hans kollegor på Fågelskydd Spillepeng ställer verkligen upp för fåglarna. Kenneth har hållit till på Sysavs avfallsanläggning på Spillepeng i utkanten av Malmö i snart 30 år. Det började med en bra plats för fågelskådning och ringmärkning och sedan drygt 20 år tillbaka finns en fullfjädrad rehabanläggning på området, redo att ta hand om skadade eller utmattade fåglar.

Storlom i kök och fasan i grill är en serie fågelberättelser ur det verkliga livet. Vi får följa med ut och rädda kajor som fallit ner i stuprör, hjälpa gräsandshonan att flytta sina ungar från innergården till dammen, trassla ut havssulor ur fiskenät och mycket, mycket annat. Att vara fågelskyddare på Spillepeng sätter hjältarna på svåra prov. Den viktigaste uppgiften är att vara tillgänglig. Under 2018 ringde telefonen nästan 3 000 gånger – det är alltså ca 8 gånger per dag i snitt. Juli är toppmånad med ibland över 100 utförda uppdrag och ännu flera omhändertagna fåglar. En hel del samtal leder inte till ett uppdrag utan kan besvaras och avhjälpas på telefon men det finns massor av historier att ösa ur. Drygt 6 000 uppdrag har bokförts genom åren. Alla öden slutar inte lyckligt men de minnen Kenneth delar med sig av går för det allra mesta bra.

Speciellt värdefullt för fågelskyddarna är det när de får återfynd på en fågel som ringmärkts



i samband med ett uppdrag. Känslan att få veta att just den fågel som de rehabiliterat och ringmärkt på Fågelskydd Spillepeng har setts någon annanstans i världen, kanske flera år senare, sitter i länge. Då får de en bekräftelse på att fågeln klarat sig bra, trots att den hanterats av människor och kanske suttit i voljären på Spillepeng i ett antal dagar eller veckor. Som i fallet "Fru Möllers trut". Truten hittades som fyraåring i fru Möllers källare och ... Ja, läs själv om truten och de 43 andra härliga berättelserna i denna underbara bok, vet jag. När du väl börjat läsa kan du knappt lägga den ifrån dig.

Vi lyfter på hatten för Kenneth och hans kollegor som varje vår och sommar oförtrutet svarar på frågor om vad man ska göra med mäsungarna och som kör flera turer varje dag för att undsätta en fågel i en besvärlig situation. Året runt hjälper de till med allehanda fågelfrågor och rycker ut när det behövs. Fåglarnas egna vardagshjältar. Vill du höra fler historier från Fågelskydd Spillepeng och följa deras arbete kan du läsa mer på www.fagelskyddspillepeng.se och/eller gilla deras sida på Facebook.

EVA HJÄRNE

Vattna fåglarna!

Torrt som i en öken! Ja, så kan det nog uppfattas på många platser under varma sommandagar. Om man inte lever längs kusterna eller har någon sjö, damm eller vattendrag i sin närhet kan det vara svårt att hitta vatten att dricka eller bada i. För en fågel i en torr stad kan det vara ett stort problem.

Vatten är alltså viktigt! Inte bara för att fåglarna ska kunna dricka utan också för att de ska kunna bada. Och att hålla sig ren och fräsch är ju viktigt.

Många av oss matar småfåglar under vintern och det är ju bra, om man håller rent och inte sprider sjukdomar vill säga. Motsvarigheten till matning under vintern är att erbjuda vatten under sommaren. Det är lika viktigt för fåglarna och det är dessutom mycket spännande och intressant att

titta på fåglarna i vattenkaret, särskilt när de badar. Då kan det gå vilt till och man förstår att de njuter. Ibland står fåglarna i kö till badet och ibland slåss de om platserna! För att göra det mer spännande kan du skriva upp vilka fågelarter du sett vid ditt vattenkar. Hur många kan det bli under ett år?

Ett vattenkar kan se ut på många olika sätt. Viktigast är att karet står stadigt och att man håller vattnet rent och friskt. I mindre kar bör man därför byta eller fylla på vatten varje dag.

En enkel lösning är att ta ett gammalt stekjärn eller en kasserad braspanna (en sådan man har i ugnen när man bakar eller lagar mat). Dessa står stadigt och är tillräckligt stora. De har också precis lagom djup för badande småfåglar.



Badande rödhake. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Koltrasthanen svalkar sig. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.



Ringduvan dricker genom att suga i sig vattnet. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.



Badande rödhake. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Man kan också tillverka vattenkar själv genom att gjuta eller på annat sätt fixa till ett bad. Fråga en vuxen! En annan lösning är att helt enkelt köpa ett fågelbad – det finns sådana i trädgårdsaffärer. Det går också att använda befintliga vattenpölar, alltså sådana mindre gropar där vatten samlas i pölar efter regn. Underhåll denna pöl med vatten! Vattenpölar är också bra för svalorna – de behöver ju lera till sina bon och bra lera hittar de i kanterna på vattenpölar.

Om du väljer ett större bad kan du lägga en sten eller något liknande i mitten av badet. Det blir som en ö som fåglarna kan vila på.

KENNETH BENGTTSSON
ARLÖV

Min pyssliga kråka

För ett par veckor sedan observerade jag en kråka som satt på min terrass med något vitt i näbben. Jag kunde inte se vad det var för något. Hon tappade avsiktligt den vita saken i ett vattenfat som står på terrassen för att bjuda trädgårdens djur något att dricka. Kråkan vände och vred på den vita "saken". Till slut förstod jag! Det var en torr brödbit som hon ville mjuka upp!

Dag efter dag återkom samma scen. En dag hittade jag förutom brödsmulor i vattenfatet också en svart herrsocka! Vad hade kråkan tänkt ha den till?

Efter ännu några dagar tillkom skal av valnötter som krossats mot stenläggningen i terrassen. Kråkan hade tydligen ett gömt förråd av nötter sedan i höstas.

Det mest remarkabla för närvarande är att se med vilken bestämdhet som kråkan kommer flygande in över häcken som avslutar min tomt. Hennes mål är tveklöst ett enda: Vattenfatet!

Runt vattenfatet har min pyssliga kråka inrett ett mysrum åt sig själv med både mat och dryck.

K.A.
MALMÖ



Spegel, spegel på ...

Inkräktaren ska bort. Detta är mitt revir! Ja, det är väl den viljan som ligger bakom detta beteende. Vi ser det själv och vi får än fler samtal om fenomenet varje år. Ofta handlar det om småfåglar, men ur minnet plockar jag också fram kråkor och skator. Rykten talar även om en vit stork som gick lös på några blanka bilar. Kampen är givetvis helt förgäves så länge spegelbilden är synlig. Och tyvärr, för såväl den aktuella fågeln som bilägare eller människor bakom attackerade fönster, kan den pågå i veckor. Det vi kan göra är att täcka över de speglande glasen. Då har revirhävaren vunnit. Såvida inkräktaren inte dyker upp i ett annat fönster på huset!

ANDERS ÅKESSON
FÅGELSKYDD SPILLEPENG



Gamla böcker

Läste med igenkännandets leende Ulrik Alms text om gamla böcker i senaste *Anser*.

För mig gällde definitivt den devis Alm citerar: "'*Docendo discimus*' (Lära genom att undervisa)". Allt jag kan om fåglar lärde jag mig som studiecirkelledare i Malmö och Lund med start någonstans i skiftet 1970/1980-tal (hur mycket deltagarna lärde sig är väl dock högst osäkert).

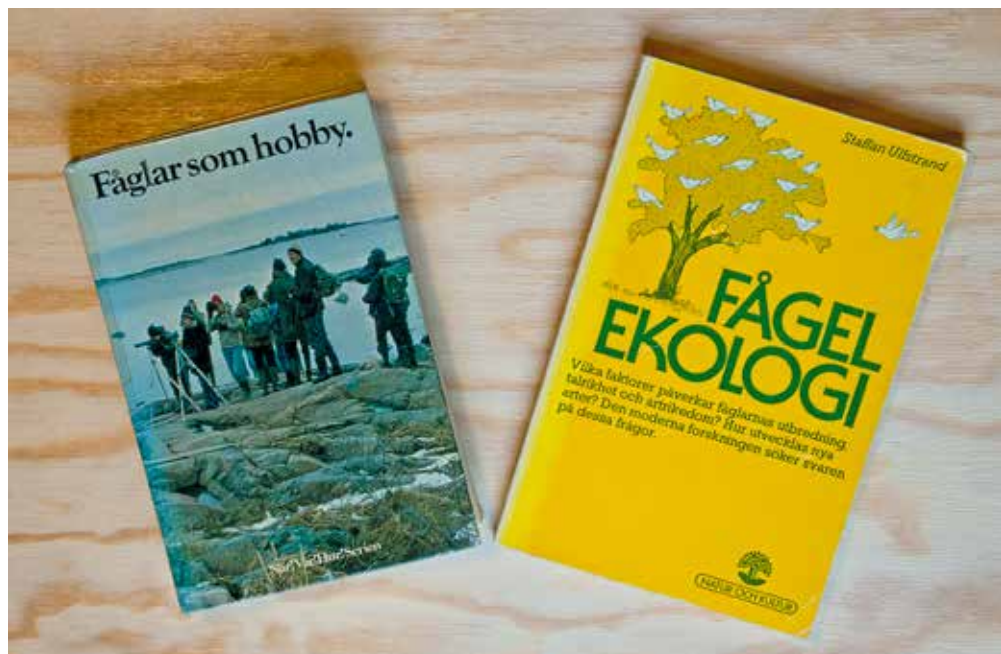
Liksom för Ulrik Alm var *Fåglar som hobby* en av mina viktigaste läroböcker (mitt ex. dock "Tredje omarbetade upplagan", tryckt 1976). Sannerligen en klassiker värd att minnas. Hälften av vad jag kan hämtade jag där.

Den andra hälften hämtade jag i Staffan Ulfstrands *Fågelekolgi* (1978), en sagoglik ögonöppnare för en latinsare som under tecknad som inte ens har biologi i sitt studentbetyg. Beklagligtvis blev den väl

aldrig lika populär som *Fåglar som hobby* och trycktes nog aldrig om.

Åtskilliga gånger har jag under årtiondenas lopp nödgats konstatera att de flesta skådare hade haft lika stor nytta som jag av en rejäl dos fågelekolgi, senast när jag läste Arne Ohlssons trevliga text om jorduggla i samma *Anser*-nummer. Ohlsson skriver "Eftersom evolutionen inte försett äggen med skyddsfärg måste honan dölja dem helt och fullt under de 24–29 ruvningsdygnen". Jag tänker att Staffan Ulfstrand nog hade skrivit "Eftersom honan döljer äggen helt och fullt under de 24–29 ruvningsdygnen har evolutionen inte försett dem med skyddsfärg." Är det inte så evolutionen fungerar?

MAGNUS ULLMAN
BRANTEVIK



Två 70-talsklassiker värda att uppmärksamma. Foto: Magnus Ullman.

Månen och livet

I år är det 50 år sedan människan landade på månen. Den 20 juli 1969 tog två medlemmar av vår art sina första steg på en annan himlakropp än där människan dittills funnits. Mer historiskt kunde det nog inte bli. De steg ur rymdkapseln till en värld av bedövande tomhet vad angår liv. Och de kom från en värld överväldigande full av liv.

Men månen finns som en faktor för livet på jorden, långt mer än vi kanske tänker på. Mest påtagligt, i varje fall synligt, torde ebb och flod vara. Tänk på näringssök på de blottade stränderna för vadare och otaliga andra varelser, på hur berguvar förstärker sin position i natten när fullmånens ljus framhäver de vita inslagen i fjäderdräkten. Tänk på hur albatrosser flyger längre och fiskar intensivare när fullmånens belyser vågorna i det väldiga havet och hur petreller är betydligt mer aktiva på sina häckningsöar under sådana nätter. En del arter börjar gryningssången

tidigare efter att månljuset inspirerat dem att tjuvstarta. Åtskilliga andra exempel finns. Månens storlek gör också att den är en starkt stabiliserande faktor för vår planets rörelser, till avgörande nytta för livets rytm här, vilket nog inte är så allmänt känt.

Kanske är det lite excentrisk läggning som gör att en och annan skådare "specialiserat" sig på att spana in och räkna de fåglar som kan ses passera månskivan under klara nätter. Utbytet må vara starkt begränsat men kan nog ge spänningsmoment en vacker natt ute i markerna!

Excentrisk, eller snarare fantastiskt orimlig, var Charles Morton, engelsk präst och naturalist, som 1703 skrev en artikel som han menade var vetenskaplig. Men kanske var han lite mångalen! Förhoppningsvis var han dock inte galen som en *lunatic*, ett ord som passande nog kommer från månens namn på latin, luna. Enligt Morton flög en del fåglar till månen över vintern, och det skulle ta dem 60 dagar att nå dit. Vilken flygtur i syrefri rymd på dryga 356 500 kilometer, enkel resa!

Kanske ska vi skänka månen i livets tjänst en extra tanke eller två när vårt förhållande till den firar jubileum. Och som stämningshöjare i naturupplevelsen är den förnämlig.

ARNE OHLSSON
LUND



Månen och nattsträckare.
Fotomontage: P-G Bentz.

Fyledalens drottning

Det händer mycket under 32 år. Vi får gå tillbaka till 1987 för att hitta år noll, och en del av er som läser detta var förmodligen inte ens födda då. Vi andra var betydligt yngre!

För att få perspektiv på tidsrymden kan nämnas att Ronald Reagan var president i USA, Gorbatsjov detsamma i Sovjet och Margaret Thatcher var premiärminister i Storbritannien. En ny svensk hundralapp togs i bruk – den som pryddes av Carl von Linné och som i sin tur ersattes av en annan hundralapp 2016. Bland födda detta år kan nämnas Charlotte Kalla och Lionel Messi – kända idrottsmän för en del av er! En annan födsel innebar att den mänskliga populationen passerade 5-miljardersvallen. Idag finns det över 7 miljarder människor!

År 1987 föddes också en kungsörns-hona och det är hon som förtjänar epitetet Fyledalens drottning. Hon har häckat i Fyledalen under många år – exakt hur många är okänt – och hon har fått många ungar på vingarna. Den senaste växte upp under hennes beskydd 2018.

32 år är mycket för en kungsörn och för varje år som går är vi beredda på ett avslut. Men hon stretar på och gick till häckning även i år. Tyvärr gick det av någon anledning galet denna gång. Häckningen avbröts i början av maj och i skrivande stund har vi ingen förklaring till misslyckandet. Men vi vet att ägg lades och ett förspel till äggen dokumenterades av Göran Gustafson den 16 mars 2019. Fotona är tagna på 700 meters håll från den publika skådarplatsen.



Fyledalens drottning 9 april 2019. Foto: Göran Gustafson.



Själva parningen är snabbt
avklarad.
Foto: Göran Gustafson.



Det svenska åldersrekordet för kungsörn är just 32 år och det tangerar vår hona 1 juli om hon fortfarande lever då (Ringmärkningscentralen räknar 1 juli som födelsedag för alla fåglar). Europarekordet

innehas av en finsk kungsörn som blev 34 år, 8 månader och 28 dagar enligt de uppgifter jag hittat.

KENNETH BENGTTSSON
ARLÖV

Nytt svenskt åldersrekord för skrattnås

I förra numret berättade vi lite om Lennarth Blomquists ringmärkta skrattnåsar och deras rörelser. Strax efter att detta nummer nått läsarna skedde det oundvikliga – Lennarth fick ett nytt svenskt åldersrekord! En av hans skrattnåsar har nu alltså konstaterats vara Sveriges hittills äldsta kända.

Det handlar om skrattnåsen med ring 6118773. Den ringmärktes av Lennarth i Pildammsparken i Malmö 4 juni 1990 och var då ett år gammal – född 1989 alltså. Var den hade sitt ursprung är okänt, men idag kan vi misstänka att det handlar om Stockholmstrakten eller norr därom. Möjligen södra Finland.

Efter ringmärkningen tog måsen sig vidare till östra England där den sågs i februari 1991. Från samma område finns även en rapport från februari 1998. Sen dröjde det till 15 april 2019 innan måsens ring sågs av människoögon igen. Det hände sig på Djurgården i Stockholm och kvinnan som observerade den ännu levande skrattnåsen lyck-

ades också ta foton på ringens alla siffror. Fyndet är alltså till 100 % dokumenterat.

Enligt Ringmärkningscentralens sätt att räkna var måsen 29 år och 10 månader gammal vid fyndet (de räknar konsekvent med 1 juli som födelsedag). Men om vi utgår från att den kläcktes när skrattnåsar brukar kläckas, d.v.s. någon gång i maj, kan vi lägga till minst en månad. Och om den inte dog strax efter observationen har den passerat 30-årsgränsen idag.

Det tidigare svenska rekordet gällde en skrattnås som hittades död i Malmö vid 28 år och 11 månaders ålder. Även denna skrattnås var ringmärkt av Lennarth. Europas hittills äldsta kända skrattnås bär holländsk ring och var 32 år och 9 månader när den senast sågs. Vi kan bara hoppas att Djurgårdsmåsen lever vidare och låter sig fotograferas igen om ett eller något år.

KENNETH BENGTSOON
ARLÖV



Skrattnås nr 6118773.

Foto: Privat.

Svårtillgängligt

Kanske har någon av *Anser*s läsare undrat över situationen för fågellivet och naturen i Nordkorea. Skådarresor från Sverige till det land som brukar klassas som världens hårdaste diktatur har, såvitt jag vet, inte arrangerats. Även om naturen inte är politisk vore en sådan resa en minst sagt anorlunda upplevelse. Alla besökare står under ständig övervakning, man får inte fotografera vad man vill eller försöka tala med lokalbefolkningen. Restriktionerna skulle förstås gälla även fågelskådare. Men bortom nyhetsrapporteringen om eländiga levnadsförhållanden, bisarr personkult och misslyckade politiska toppmöten finns förstås naturens värld.

För tio år sedan lyckades några ornitologer i Nya Zeeland få tillstånd att besöka naturområden och då i första hand kusterna på båda sidor av den koreanska halvön. Eftersom landet är föga utvecklat finns orörda kustavsnitt med stora gyttjebankar som borde gynna inte minst vadare. Ornitologerna träffade på mängder av vadare i något av ett eldorado för de långbenade migranterna eftersom besöket ägde rum under våren. Förutom hägrar och naturligtvis änder fanns spovsnäppor, kärrsnäppor, tofsvipor, mongolpipare och många andra. Inte minst myrspovar i sexsiffriga tal var en upplyftande syn. När myrspovar behöver vila och inta färdkost under den långa flytten från Nya Zeeland till Sibiriens och Alaskas vidsträckta tundra, då har de chansen här. I övriga delar av östra Asien har det

mesta av lämpliga vadarhabitat tagits över av den stora mängden människor i avancerade industriländer som Sydkorea, Japan, Taiwan och Kina.

Varje vår har nyzeeländarna återvänt och räknat fåglarna. De har försökt att få de medföljande nordkoreanska "guiderna" fågelintresserade, men de är mest inriktade på att hålla ständig uppsikt över de västerländska besökarna. Men det hela ger en spännande inblick i de vilda varelser som kan finnas i "förbjudna" områden. Efter mycket krångel har också det nyzeeländska TV-bolaget TVNZ lyckats göra reportage om detta. På bl.a. www.atlasobscura.com och Radio New Zealands www.radionz.co.nz kan man läsa mer. Flyttfåglarna är lyckligt omedvetna om tillståndet i landet och kan flyga iväg i frihet! Hur fåglar och andra vilda varelser behandlas generellt i det extremt kontrollerade landet är inte så lätt att få insikt i.

ARNE OHLSSON
LUND



Vadare vid Gula havet 6 maj 2013.
Foto: Bengt Grandin.

En skjuten svan väckte starka känslor

Natten mellan 7 och 8 april 2019 sköts en knölsvan i Malmö kanal av stadens skyddsjägare. Malmö stad hade ansökt om tillstånd och fått ett sådant av länsstyrelsen. Skyddsjakten effektuerades inom få dagar efter beslutet. Bakgrunden till det hela var att svanhannen ifråga hade visat aggressiva, d.v.s. försvarande tendenser mot framförallt kanotister under, enligt uppgift, flera år.

Paret ifråga hade under några år satsat på mycket tidiga häckningar och vid tillfället låg honan och ruvade på åtta ägg. Det är flera veckor tidigare än normalt för knölsvan. Den verkställda skyddsjakten väckte omedelbart mycket starka känslor hos allmänheten och det blev stor medial uppmärksamhet. Det faktum att häckning pågick eldade ytterligare på allmänhetens kritik mot det skedd. Vi kan nog tala om folkstorm.

Tyvärr för vår del skrevs det initialt att SkOF varit inblandad i beslutet i egenskap

av remissinstans. Det stämde inte! Normalt sett ska SkOF få ett sådant ärende för yttrande men i detta fall ansåg länsstyrelsen inte att det var nödvändigt. Beslutet togs alltså utan SkOFs vetskap. Vi fick kännedom om det hela först dagen efter att svanen avlivats.

SkOF gick tidigt ut med information om ärendet på såväl hemsida som på Facebook. Vi tog avstånd från det skedd och vi dementerade med enfaset att SkOF hade haft något med beslutet att göra. Vi informerade också sakligt om svanars häckning – som att honan ruvar ensam och knappt äter något under ruvningen – samt om det felaktiga påståendet att svanar alltid lever i livslånga "äktenskap".

Beslutet om skyddsjakten gick att överklaga, men i beslutet stod också att det gällde även om det överklagades. Det var alltså fritt fram att avliva svanen från dag ett.

Trots att svanen redan var avlivad valde



Foto 1. Den nu skjutna svanen på terrassen i Västra hamnen 2016. Foto: Kenneth Bengtsson.



Foto 2. Den nya honan ruvar vid Paulibron. Notera utlagd läns för att skydda häckningen.
Foto: Kenneth Bengtsson.

SkOF att överklaga beslutet och ärendet ligger nu (1 maj) hos Förvaltningsrätten. Motiveringen i överklagan var att SkOF inte ansåg att alternativa metoder hade prövats och utvärderats innan beslut togs. Enligt Naturvårdsverkets riktlinjer är "skyddsjakt ett sista alternativ när alla andra rimliga alternativ har uteslutits. [...] Det får inte finnas någon annan lämplig lösning att lösa problemet."

SkOF framförde också kritik mot att föreningen inte fått ärendet på remiss. Den aktuella svanen går givetvis inte att rädda, men vi förväntar oss ett annat agerande i liknande situationer framöver.

Det aktuella reviret i Malmö kanal har varit aktivt under flera år. Men om det har varit samma individer hela tiden är tveksamt. Den avlivade hannen var nämligen ringmärkt och vi känner därför till en detalj i hans bakgrund. Han ringmärktes nämligen i samband med en nödlandning på en terrass i Västra hamnen 28 april 2016

(Foto 1). Larmet gick till Fågelskydd Spillepeng som ryckte ut och flyttade svanen till Öresund. Det känns inte troligt att den vid denna tidpunkt häckande svanhannen i kanalparet skulle ha landat på en terrass i Västra hamnen under häckningstid. Den nu avlivade svanhannen antas därför ha etablerat sig i området senare. Vi har också ett svagt minne av att det figurerade flera svanar i kanalområdet under just 2016. Stämmer våra misstankar intog denna hanne reviret under sommaren 2016 eller senast 2017. Honans historia är helt okänd.

Denna trista historia slutade med att honan fördrevs från boet av ett annat svanpar. Hon ruvade vidare under några dagar, men tvangs sedan ge upp. Det nya paret är nu stationärt i området och i skrivande stund ruvar den nya honan i ett nytt bo vid Paulibron (Foto 2). Det nya boet ligger några hundra meter från det övergivna.

KENNETH BENGTSSON
SKOF

Vardagliga arter 1972

Den 23 februari 2019 hörde jag ett intressant inslag i Sveriges Radios Naturmorgon. Det handlade om en man som under hela 2008 dagligen hade noterat de fågelarter han sett. På så sätt fick han fram en lista på de arter han såg oftast. Mannen heter Henrik Lerner och hans lista blev givetvis präglad av den stadsmiljö där han vistades mest. Henriks lista toppades därför av de tre kråkfåglarna skata, kråka och kaja.

När jag hörde detta på radion dök ett minne upp. Jag förde ju sådana till synes meningslösa anteckningar under några år i början av 1970-talet. Det var en daglig och ständig rabbling av arter utan vare sig antal eller lokalangivelser. Bara namn på de arter jag sett varje dag under de aktuella åren.

På kvällen letade jag alltså fram de gamla anteckningsböckerna och för år 1972 fann jag inte bara att noteringarna täckte alla 366 dagarna under det aktuella skottåret (Henrik noterade också under ett skottår!) utan att jag också hade sammanställt allt material. Det var alltså bara att dyka ner i materialet direkt.

Under 1972 jobbade jag i centrala Malmö och gjorde frekventa utflykter i det skånska landskapet under helger och semesterperioder. Hemorten var Arlöv. Den enda period jag befann mig utanför Skånes gränser var tio dagar i västra Danmark (därför finns vit stork med!).

Jag var ingen fullfjädrad fältornitolog då heller, men dock så pass kunnig att majoriteten av uppgifterna bör vara korrekta. Helt säkert är att listan över de arter som jag såg oftast under 1972 stämmer med den verklighet jag levde i då (Tabell 1).

Det här är givetvis inte någon studie på hög vetenskaplig nivå, men det finns en del tankeväckande uppgifter i materialet. Det

händer nämligen en hel del på 47 år. Jag hade t.ex. inte haft gråsparven som första art om jag gjort motsvarande studie under 2018.

Topp 20-listan väcker alltså tankar direkt. Gråsparven sågs alla dagar utom 14 under 1972 och så var absolut inte fallet 2018. Turkduvan med 128 observationsdagar sticker också ut liksom hussvalan som sågs under 100 dagar. Vi ska då minnas att svalorna i huvudsak finns hos oss under drygt fyra månader, säg omkring 140 dagar. Vad gäller turkduvan ska vi minnas att den var på god väg mot sin absoluta topp i landskapet under den aktuella perioden. Grönfinken med 95 observationsdagar är också värd att nämna. Jag tror inte att jag såg denna art så många dagar 2018. Däremot fick steglitsen nöja sig med sju dagar 1972. Det är nog en normal månadssiffra idag.

Tabell 1. Antal dagar då respektive art sågs under 1972.

Gråsparv	352
Skrattmå	322
Koltrast	315
Kaja	290
Skata	268
Stare	255
Ringduva	210
Kråka	147
Gräsand	147
Fiskmå	142
Gråtrut	139
Turkduva	128
Tofsvipa	122
Pilfink	120
Talgöxe	116
Knölsvan	116
Sånglärka	115
Sothöna	114
Hussvala	100
Grönfink	95



Turkduvan var på starkt frammarsch 1972 och betydligt talrikare än idag. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Om jag hade gjort motsvarande under 2018 är jag övertygad om att minst en art tagit sig in på topp 20-listan, nämligen råkan. Den häckade inte i min hemkommun Burlöv 1972 och knappt i Malmö stad heller. Återhämtningen efter kollapsen under 1960-talet hade bara påbörjats, och därför slutade det för råkans del på 78 dagsobservationer 1972. Förmodligen är även skata och kaja talrikare i stadsmiljöerna idag och troligtvis såg jag dessa tre arter alla 365 dagarna under 2018. Eftersom jag numera besöker Spillepengsområdet dagligen, ibland flera gånger, hade givetvis kustmiljöns fåglar blivit betydligt oftare noterade om noteringarna hade gjorts 2018.

Det finns alltså en hel del arter vars status 1972 sticker ut jämfört med idag. Några sågs oftare än vad de gör idag och andra betydligt mer sällan. Två arter saknas t.ex.

helt i min sammanställning för 1972, nämligen gransångare och röd glada. Jag såg inga sådana det året! Visst, det kan bero på dålig skådartalang när det gäller gransångaren och på val av exkursionsorter när det gäller gladan. Men de båda örnarterna finns med, de sågs under vardera tre observationsdagar. Så bevisligen besökte jag miljöer passande för glador. För båda arterna speglas förmodligen verkligheten – de var betydligt ovanligare i landskapet då.

En art som sticker ut åt andra hållet är tofslärkan som sågs under 71 dagar 1972. Jag såg den alltså var femte dag detta år! En förklaring är givetvis att arten fanns kvar i hyfsad omfattning i Malmöområdet, men också att jag jobbade intill artens övervintringsområde runt Möllevångstorget i Malmö. Gick man till torget för att köpa en varmkorv, vilket skedde frekvent, fick man sin dagsobs.



En varmkorv på Möllevångstorget och samtidigt ett dagskryss på tofslärka – en enkel sak 1972.
Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.

Bland trastartade fåglar hittar jag stenskvätta med 46 dagar, medan rödstjärt och björktrast fick nöja sig med 16 resp. 15 dagar. Idag hade förhållandet varit annorlunda. Rödstjärten hade förmodligen inte etablerat sig i trädgårdsmiljöer på samma sätt som idag och björktrasten hade ännu inte etablerat sig som häckfågel i Arlöv, knappt ens i närområdet.

Bland rovfåglarna toppade tornfalken med 58 dagar följd av ormvråk på 48. Och som sagt var – inga röda glador. Idag hade den senare tillsammans med ormvråken säkerligen toppat rovfågelslistan (jag räknar fortfarande falkarna till denna grupp!).

Hur var det då med gässen? Jo, sädgås sågs under 21 dagar, vilket visar att jag rörde mig en del i gåsmarker. Då är det intressant att notera att grågås sågs under åtta dagar och att vitkindad gås blott noterades en gång under året! Det har hänt saker sedan 1972!

Uppgifterna för änderna ger inte upphov till så många reflexioner, men en art, brunanden, kan nämnas. Den sågs under 53 dagar. Det kan bero på att jag ofta besökte Pildammsparken under middagsrasterna, men arten var också betydligt vanligare i Malmötrakten dåförtiden. Idag kan det gå veckor mellan brunandsobservationerna.

Bland vadarna förvånas jag mest över att jag fick med så många arter. För de flesta ligger antalet obsdagar tämligen lågt. Mest överraskande är nog enkelbeckasinen som sågs under 48 dagar. Av 30 noterade vadarter hamnade denna på sjätte plats.

Slutligen vill jag nämna svarthalsad dopping. Den sågs under 14 olika dagar och det berodde givetvis på att den häckade i dammarna vid Sjölanda vid denna tid. Hade jag gästade dessa dammar oftare hade antalet obsdagar kunnat bli riktigt många.

KENNETH BENGTTSSON
ARLÖV

Ny bok från SKOF!

Storlom i kök och fasan i grill

I denna bok berättar Kenneth Bengtsson med humor och inlevelse om ett kanske mindre vanligt sätt att bedriva sitt fågelintresse på – ett sätt där utövarna bokstavligen har fåglarnas öden i sina händer. Det handlar om fågelrehabilitering eller kanske bättre uttryckt – hjälp åt nödställda fåglar.

Under de 22 år som Fågelskydd Spillepeng* hittills varit verksamt har mer än 6 000 unika fågelindivider passerat genom de aktivas händer. I 44 korta kapitel berättas om några av dessa fåglars öden.

Det är spännande inblickar i vad som kan hända i fåglars liv, inte minst för de fåglar som lever nära oss människor. Berättelserna visar också att hjälpinsatser kan betyda mycket, både för fågeln ifråga och för den engagerade allmänheten.

Boken ges ut av Skånes Ornitologiska Förening. Den kan beställas via www.skof.se och kostar 90 kronor plus porto (54 kronor).

* Fågelskydd Spillepeng är ett samarbetsprojekt mellan SKOF och Sysav.

Kontakt med Kenneth Bengtsson

0702 661466 eller kenneth.bengtsson1@comhem.se



Paul Harvey

Som stora skulpturer i brons och harts
skapar den brittiske konstnären Paul Harvey eleganta fågelfigurer
som passar in i de fina trädgårdar som finns i landet
med så många trädgårdsälskare.
Här berättar han för Anser's läsare hur han kan kombinera
fågelintresset med sitt skapande.

Fåglar är min passion sedan tidiga år. Som barn höll jag många i voljärer men snart insåg jag att de behöver utrymme och jag föredrog alltmer att se dem i det fria. Född i den era av skapande som 1960-talet var kändes det bara naturligt att uttrycka mitt intresse genom att skapa. I skolan hade jag en lärare i matematik som var mer intresserad av att snida i trä. Det fick mig att börja med träsniderier, mest i de hårda träslag som fanns tillgängliga i skolor på den tiden. De gav inte de fina detaljer som

krävs för fågelfigurer men de ledde mig in på att inte ta med smådetaljer, även om den möjligheten finns med de material jag arbetar med nu.

Skulptering var bara en hobby. Jag tog inte in på konstskola som flera familjemedlemmar gjorde, men jag kom att bli en del av familjeverksamheten. Jag fortsatte att som en hobby snida fåglar i trä men efter några år bestämde jag att detta skulle bli mitt arbete och levebröd. Ändå hade jag ingen formell utbildning som skulptör. Jag



tror jag var tillräckligt ung för att begå misstag, men jag ville lära mig efterhand. Så blev det och det tog sin tid innan jag med knapp nöd kunde leva på mitt arbete. Jag följde mitt fågelintresse men också art deco*-stilen och hoppades att andra ville uppskatta kombinationen. Lyckligtvis blev det så.

Jag arbetar nu med brons och harts och har nyligen börjat experimentera med polerat rostfritt stål. En del av mina verk går helt i art deco-stil, andra bara med antydning i den stilen. Jag upplever att fåglar passar perfekt till art deco med sina former och aerodynamik. Det är den stil jag känner mig mest hemma i och vi bor i ett art deco-hus 16 kilometer från Winchester i England. Det är mitt i Hampshires landsbygd. Huset är omgivet av 12 000 kvadratmeter skog med en liten sjö på ett par tusen kvadratmeter. Sedan 15 år tillbaka har jag och min fru gjort det till ett litet naturreservat. Runt omkring finns modernt jordbruk som långt ifrån gynnar det vilda. I jämförelse bor vi i en oas och många av de fågelarter jag skulpterar besöker oss då och då. Vatten i en källa blir en naturlig jacuzzi på vintern och sommaren insektsliv lockar hit dem.

Mina verk säljs över hela Storbritannien genom gallerier och utställningar. Britter är förtjusta i sina trädgårdar.

* *Fotnot:* Art deco är franska och betyder dekorativ konst. Den kombinerar traditionella hantverksmotiv med teknikålderns bildspråk och material, enligt *Wikipedia*. Stilen uppkom under tiden mellan världskrigen.

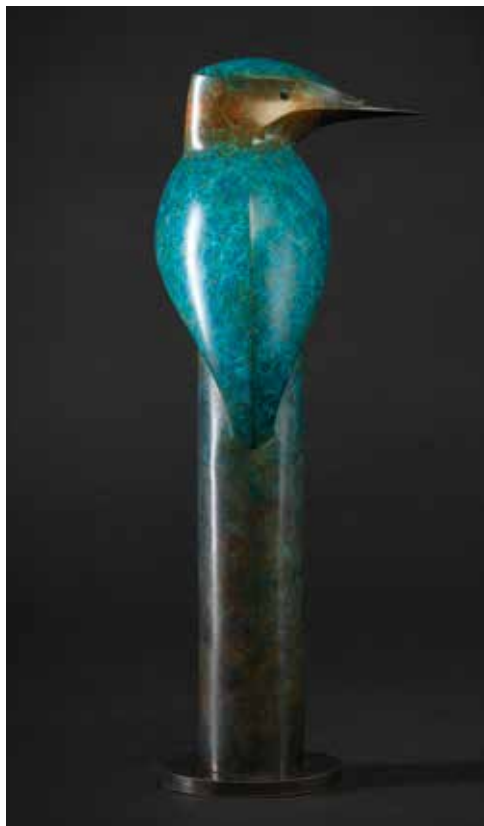


dar. Fåglarna, som tjänat mig så fint som modeller under åren, ger mig mer än ett levebröd. Viktigast är att jag dagligen kan tänka på dem och skapa dem där jag arbetar i deras naturliga miljö.

(Översättning: Arne Ohlsson)







Paul Harvey (född 1960)

www.paulharveysculpture.co.uk
paul@paulharveysculpture.co.uk

*Hockleys Well Street
Burghclere
Hampshire
Storbritannien*

Pauls verk:

1. Blackbird sunbathing. Life size. (Sidan 56).
2. Gannets. Cast marble. Height 90 cm. (Sidan 57).
3. Herring Gull. (Föregående uppslag).
4. Kingfisher. Height 27.4cm. (Ovan t.v.).
5. Red Kite. Height 77cm. (Ovan t.h.).
6. Heron. Cold cast pewter. (Motstående sida).



LOKALKLUBBARNAS PROGRAM SOMMAREN–HÖSTEN 2019

Alla SkOF:s medlemmar är välkomna att delta i lokalklubbarnas programverksamhet.
Om inte annat anges gäller ordinarie samlingsplats.

Datum	Programpunkt	Arrangör
Juli		
7	Vadarskådning I i Äspet. Samling kl. 17.30 på p-platsen Äspet, Åhus.	NöSFk
14	Vadarskådning II i Äspet. Samling kl. 07.00 på p-platsen Äspet, Åhus.	NöSFk
21	Vadarskådning III i Äspet. Samling kl. 07.00 på p-platsen Äspet, Åhus.	NöSFk
27	Vadare i nordväst. Samling kl. 06.00 vid f.d. affären i Stockamöllan.	Gjuse
Augusti		
5	Måndagsexkursion Helsingborg. Samling kl. 18.00 vid Olympiaskolan.	KOF
11	Fåglarna längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 på p-platsen naturum Vattenriket, Kristianstad.	NöSFk
12	Måndagsexkursion Höganäs. Samling kl. 18.00 vid City Gross.	KOF
13	Skådarmorgon till Adinal och Lunkeskog. Kl. 08.00-10.00. Samling vid norra Adinal.	GBF
14	Fåglarna längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 på p-platsen naturum Vattenriket, Kristianstad.	NöSFk
17	Vi skådar i Lindas hemmamarker. Samling kl. 07.30 på p-platsen vid Maxi, Bromölla.	NöSFk
18	Fåglarna längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 på p-platsen naturum Vattenriket, Kristianstad.	NöSFk
19	Måndagsexkursion Ängelholm. Samling kl. 18.00 vid ICA Maxi.	KOF
21	Fåglarna längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 på p-platsen naturum Vattenriket, Kristianstad.	NöSFk
25	Fåglarna längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 på p-platsen naturum Vattenriket, Kristianstad.	NöSFk
25	Vadare i Sydväst. Samling kl. 08.00.	LFK
25	Vadare vid Skälderviken. Samling kl. 08.00.	MO
26	Måndagsexkursion Helsingborg. Samling kl. 18.00 vid Olympiaskolan.	KOF
28	Fåglarna längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 på p-platsen naturum Vattenriket, Kristianstad.	NöSFk
31	Fåglarna längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 på p-platsen naturum Vattenriket, Kristianstad.	NöSFk
September		
2	Måndagsexkursion till Höganäs. Samling kl. 18.00 vid City Gross.	KOF
3	Fåglar i Malmös närhet. Samling 18.00	MO
7	Långexkursion till Falsterbo. Kl. 07.30-18.00. Föranmälan till Lennart Björkquist 0703 32 31 29.	GBF
8	Sträckskådning med Greger Flyckt. Samling kl. 06.30 på p-platsen Juleboda.	NöSFk
9	Måndagsexkursion till Ängelholm. Samling kl. 18.00 vid ICA Maxi.	KOF
15	Rovfåglar i Falsterbo. Samling kl. 07.00.	LFK
15	15 års fågelskådning längs Linnérundan! Samling kl. 08.00 på p-platsen naturum Vattenriket, Kristianstad.	NöSFk
15	Falsterbo med ringmärkningsguidning 08.00. Endast för medlemmar. Föranmälan till Sven-Erik Svensson.	MO
18	Fåglarna längs Linnérundan. Samling kl. 08.00 på p-platsen naturum Vattenriket, Kristianstad.	NöSFk
21	Höstfåglar med Hans Cronert. Samling kl. 06.30 på p-platsen naturum Vattenriket, Kristianstad.	NöSFk

Lokalklubbar i Skåne



GÖINGEBYGDENS BIOLOGISKA FÖRENING (GBF) www.gbfnatur.se
Kontaktperson: Håkan Winqvist, 0725 79 48 66, familjen.winqvist@telia.com



KULLABYGDENS ORNITOLOGISKA FÖRENING (KOF) www.kof.nu
Samlingsplats: ICA Maxi (fd Brännborns), Ängelholm
Kontaktpersoner: Mats Peterz, 0706 47 31 21, info@kof.nu



LUNDABYGDENS FÅGELKLUBB (LFK) www.lundabygdensfagelklubb.se
Samlingsplats: P-platsen vid KFS, Sölvegatan 22 F, Lund (mitt emot Ekologihuset).
Kontaktperson: Lars G R Nilsson, 0706 96 51 80, lgrn@bredband.net



MALMÖORNITOLOGERNA (MO) www.malmorn.se
Samlingsplats: P-platsen vid Själlandstorg (korsningen Roskilde-/Margaretavägen).
Kontaktperson: Sven-Erik Svensson, 0706 65 64 32, sven Erik.svensson1949@gmail.com



NORDÖSTRA SKÅNES FÅGELKLUBB (NÖSFK) www.spoven.com
Samlingsplats: Parkeringen vid naturum i Kristianstad.
Kontaktperson: Evert Valfridsson, 044-32 30 45,
evert.valfridsson@naturskyddsforeningen.se



RINGSJÖBYGDENS FÅGELSKÅDARE (GJUSE) www.gjuse.se
Samlingsplats: Parkeringen vid ICA Kvantum i Hörby.
Kontaktperson: Lars-Olof Nilsson, 0723 93 74 14, lars-olof.nilsson1@comhem.se



COCCOTTHRAUSTES (Co) – FÅGLAR I SYDOST
Samlingsplats: Meddelas i programmet.
Kontaktperson: Bengt Celandier, 0709 29 95 88



GLADORNA – NÄTVERKET RAPPHÖNAN SKÅNE
Samlingsplats: Västra Stationstorget Lund (baksidan av tågstationen).
Kontaktpersoner: Monica Pedersen, 0735 50 61 47, m0nick@hotmail.com
Eva Engberg, 0708 25 66 50, seeveg@gmail.com



Stenskvätta.

Foto: Hans Cronert/Skånska Bilder.

Program

"Möt fåglarna öga mot öga!" eller "Titta på fåglar i lagom tempo!"

Falsterbo Fågelstation erbjuder guidningar av två slag. I höst kan du boka en guidning med bl.a. ringmärkningsdemonstration i fyrträdgården på tel. 040 47 37 03 eller på www.falsterbofagelstation.se.

Varje lördag och söndag fr.o.m. lördagen 24 augusti t.o.m. söndagen 27 oktober arrangeras dessutom guddad fågelskådning utanför fyrträdgården "rakt under flyttfågelsträcket". Guiden finns på plats från kl 8 och fram till lunchtid. Man kan komma när man vill, ingen förhandsanmälan behövs och det är gratis.



Armenien

1 - 10 september 2019

Landet mellan Svarta- och Kaspiska havet med arter såsom Grön biätare, Kaukasisk järnsparv, Sumpvipa, Ökentruppetare, Vitstrupig näktergal mm. Ett fåtal platser kvar! Detta är Birdwaves sjätte resa till detta spännande land!



Mongoliet

26 maj - 9 juni 2020

Det mytomspunna landet i öst med Gobi-öknen, det fantastiska stäpplandskapet och våtmarkerna. White-naped Crane, Hendersons Ground Jay, Kozlov's Accentor, Saxual Sparrow, Oriental Plover och mycket mer! Svensk- och inhemska guider.



birdwave

www.birdwave.se • info@birdwave.se • +46 706 341 113



i samarbete med
www.turretur.se

Tag plats! 2018

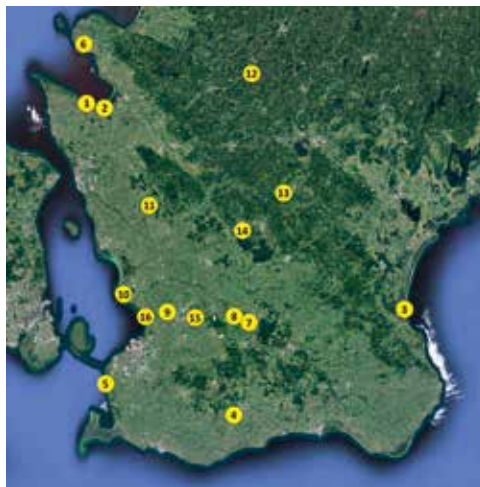
Lördagen den 19 maj 2018 gick SkOF:s traditionella arttävling *Tag plats!* av stapeln. Totalt deltog 16 lag bestående av 53 deltagare, vilket var en god uppslutning. Deltagarna placerade sig runt om i landskapet för sex timmars stillastående fågelskådning. Den absoluta merparten av lagen stod som vanligt i landskapets västra delar. Ungefär lika många lag stod i inlandet som vid kusten, men en viss övervikt av inlandslag.

Resultatet presenteras här nedan. Som brukligt var det de båda lagen vid Skäldervikens inre del som gjorde upp om förstaplaceringen. För fjärde året i rad segrade laget Norrlands Guld vid Farhult. De kom i år upp i 97 arter och laget utgjordes av Patrik Wantzin, Thomas Svanberg, Mårten Müller, Oskar Lindberg, Olof Jönsson och Patrik Söderberg. Andraplaceringen gick till laget vid Sandön, Utvälinge, som detta år gick under namnet Dogge.trupp@BA.lom och bestod av Henrik Johansson, Mats Rellmar, Peter Franzén och Bengt Andersson. De kom upp i 94 arter. Det inlandslag som kom upp i högst antal arter var Ornis Skurupensis med 67 arter vid Näsbyholmssjön, med Staffan Nilsson och Henrik Jönsson i laget.

Sammanlagt blev det 157 arter för de olika lagen. Ny för tävlingen blev den salskrake som Die Schmarotzer hade i Kannikdammen. Andra intressanta arter under dagen inkluderade Fångarna på fortets ägretthäger vid Klagshamns udde, brun glada som sågs av Dogge.trupp@BA.lom vid Utvälinge, blåhake vid Farhult observerad av Norrlands Guld och trastsångare som Nilsson Harriers hörde vid Silvåkratornet. Liksom föregående år stod Skogsmullarna vid Värjsjön och bidrog med orre till artlistan. Det nytilkomna

Tag plats! – Resultat 2018

1. Norrlands Guld (Farhult) 97
2. Dogge.trupp@BA.lom (Sandön, Utvälinge) 94
3. Malestads väktare (Haväng) 71
4. Ornis Skurupensis (Näsbyholmssjön) 67
5. Fångarna på fortet / Ols örnar (Ols hörna, Klagshamn) 66
6. Masters of Fine Art (Mäsingestrand) 64
6. Nilsson Harriers (Silvåkratornet, Krankesjön) 64
8. Gladorna (Almentornet, Krankesjön) 62
9. Die Schmarotzer (Kannikdammen) 61
9. Salt viigis engenn (Salviken) 61
11. Bulls eyes (Bulls måse) 58
11. Skogsmullarna (Värjsjön, Örkelljunga) 58
13. Red Square Bird Observatory (Tjörnarp) 57
14. Ringsjöskådarna (Västra Ringsjön) 56
15. Råbyligan (Råbydammen) 53
16. Bauer Birders (Strandpromenaden, Lomma) 51



tomtskådande laget Red Square Bird Observatory i Tjörnarp fick med arter som kattuggla och morkulla som annars sällan kommer med på Tag plats. Trots att flera lag stod vid vassrika fågelsjöar blev det däremot ingen rördrom.

STAFFAN NILSSON
LUND

SkOF:s årsmöte 2019

Som vanligt under senare år hölls SkOFs årsmöte en måndagskväll i Lund, denna gång den 11 mars. Vår ordförande sedan elva år, Staffan Åkeby, var på utlandsresa varför vice ordföranden Kenneth Bengtsson höll i mötet med Arne Ohlsson som sekreterare. Efter att Karin Persson levererat en gedigen genomgång av ekonomin gavs styrelsen ansvarsfrihet för det gångna året. Fem ledamöter stod för omval och fyra av dessa valdes för en ny treårsperiod. Som ny ledamot i stället för Annelie Jönsson, som avböjt omval, valdes Arne Hegemann från Lund. Välkommen i gänget, Arne!

Därefter stod val av ordförande för ett år på dagordningen och här hade Staffan Åkeby avböjt omval. Som ny ordförande för SkOF valdes istället Per-Magnus Åhrén. Avgående ordförande Staffan stannar dock kvar i styrelsen men nu som sekreterare. Vi tackar Staffan för ett synnerligt gott ordförandeskap under elva år och önskar Per-Magnus lycka till! Efter årsmötet höll Dick Persson ett mycket uppskattat föredrag om det i princip stängda landet Libyens djurliv.

Eftersom Staffan Åkeby var på resa i samband med årsmötet fick avtackningen anstå till nästa styrelsemöte. Detta ägde rum i samband med föreningens sedvanliga internat i Falsterbo 5–6 april. Här fick alltså Staffan ta emot föreningens tack för en mycket väl utförd insats under elva år. Elva år som ordförande är för övrigt nytt rekord för SkOF. Det tidigare låg på nio år och innehades av Johnny Karlsson.

SKOF:S STYRELSE



Tillträdande ordföranden avtackar den avgående.

Foto: Kenneth Bengtsson.

Falsterbonytt:

Vinter – vår 2019



Väder

Egentligen är huvudrubriken på detta Falsterbonytt felaktig, eftersom det aldrig blev vinter. Enligt meteorologernas definition slutade hösten 14 februari, vilket är det är det sista datum som får vara höst. Därefter krävs att minst fem av de kommande sju dygnen har en medeltemperatur under noll för att det ska kallas vinter. Så blev det alltså inte och fr.o.m. 15 februari var det alltså vår!

Våren var förvisso tidig i år: Medeltemperaturen under årets fem första månader var således i januari 2,1, februari 3,8, mars 3,7, april 2,8 och maj 1,1 grader över den normala. Januari, februari och mars var också nederbördsrikare än normalt men det var inte många snöflingor vi såg. April och maj var däremot torrare, särskilt april med bara 11 mm mot normalt 35.

Vindarna blåste från västsektorn alla de elva dagarna i mars som ingår i säsongen. Precis i månadsskiftet slog det om till vind mellan nord och ost, vilket höll i sig de tre första veckorna i april. Det var också en period med ganska låga vindstyrkor (max 6 m/s i perioden 7–21 april). Den sista veckan i april och den första i maj blev det åter västvindar, tidvis friska, och periodens högsta vindstyrka, 15 m/s, uppmättes 2 maj. Därefter blev det mera växlande vindriktningar innan vi fick en vecka med ostvindar 14–22 maj och en med västvindar 23 maj–4 juni.

Ringmärkning

Detta var den 40:e vårsäsongen med standardiserad märkning. Totalt ringmärktes 4 072 fåglar av 56 arter (medelvärde 1980–



Blomsterprakt på Landgrens holme 24 maj 2019. Foto: P-G Bentz/Sturnus.se.



Svartmes ringmärkt 14 april 2019. Foto: Sophie Ehnborn.

2009: 3 809) under perioden 21 mars–10 juni. Månadsfördelningen blev 521 ex i mars (5:e högsta i serien), 2 509 i april (5:e högsta), 961 i maj (7:e lägsta) och 81 i juni (16:e lägsta). Talrikaste art blev, utan konkurrens, rödhake med 1 515 märkta (mv. 1 073) alltså högt över. Näst talrikast var lövsångare med 594 (mv. 1 204) alltså knappt hälften. Ytterligare sex arter (gårdsmyg, järnsparv, rödstjärt, ärtsångare, gransångare och kungsfågel) uppnådde tresiffriga summor. Den högsta dagssumman, 414 ex, uppnåddes 20 april och nästan lika många, 410 ex, ringmärktes 26 april. Båda dagarna dominerade rödhaken stort.

Talrikare än vanligt relativt sina medelvärden var bl.a. gårdsmyg, järnsparv, rödhake, taltrast, ärtsångare, svarthätta, gransångare, kungsfågel, brandkronad kungsfågel, grå flugsnappare och svartmes. Antalet svartmesar (16) är den högsta på våren någonsin och hänger förmodligen ihop med invasionsrörelserna hos denna art hösten 2018.

Färre än vanligt relativt sina medelvärden var bl.a. törnsångare, lövsångare (jfr. ovan), svartvit flugsnappare och törnskata.

Både lövsångare och svartvit flugsnappare har ingått i denna kategori i många år nu.

Som framgår av månadsfördelningen ovan ringmärktes ungefär 75 % av antalet fåglar under första hälften av säsongen. Så har det inte alltid varit. Med data för fyra decennier har vi kollat lite på detta och sett att under de första två decennierna av serien ringmärktes flest fåglar i den andra hälften av säsongen (55 % både under 1980- och 1990-talet). Efter sekelskiftet har däremot flest fåglar ringmärkts i den första hälften av säsongen (60 % under 2000-talet och 62 % under 2010-talet).

Flera faktorer kan i olika grad ha påverkat detta skeende. En av dem är ganska säkert lövsångarens minskning, eftersom den har varit (och är) den art som "bär upp" dagsummorna under senare hälften av säsongen. Även andra arter av tropikflyttare har minskat i antal men alla har betydligt lägre säsongssiffror, vilket ger mindre påverkan. Under första hälften av säsongen har några arter ökat betydligt som t.ex. gårdsmyg, svarthätta och gransångare. Lägg därtill att fåglarna anländer tidigare under våren numera än under 1980-talet. Det medför att

Nattskärra, hane, ringmärkt
19 maj 2019.
Foto: Sophie Ehnбом.



en del av arterna som förr huvudsakligen anlände i början av maj nu i allt högre grad anländer i slutet av april.

Bland de ovanligare arterna (rariteter och/eller sällan ringmärkta vid Falsterbo) denna vår var två nattskärror 19 maj, två göktytor 20 april respektive 19 maj, en blåhake 16 maj, en rekordtidig ringtrast 7 april, en mindre flugsnappare 20 maj och två rosenfinkar 16 respektive 18 maj.

Utanför standardprogrammet har en del boungar märkts: Fyra kattuggleungar i Falsterbo park och 99 starungar vid Fyren.

Ny rekordvår vid Landgrens holme

Landgrens holme fortsätter att framstå som den fågelrikaste platsen på Näset.

Mikael Kristersson sammanfattar årets häckningar: De tre första skärfläckorna sågs ute vid Knösen redan 14 februari, medan småflockar började göra sina dagliga morgonsejourer kring Landgrens holme som vanligt från i mitten av mars. Antalet ökade sedan dag för dag till 180 ex 25 mars. Vid denna tid brukar de kollektiva spelbetendena försiggå kring holmen på morgnarna och fåglarna födosöker ute vid havet

resten av dagen. Sista veckan i mars sattes "det inre skyddet", ett elnätstängsel på glasfiberstolpar, ut i vattnet kring holmen för att stänga ute såväl kossor som fyrfota predatorer. Då placerades också de tio vettarna föreställande kentska tärnor på holmen. Vettarna stimulerade i fjol tolv par kentska att för första gången häcka på Landgrens holme. Skulle det fungera även i år?



Kattuggleunge i Falsterbo stadspark 29 april 2019.
Foto: Maria Magnusson.

Förhoppningen började infrias direkt då en första kentsk tärna anlände till holmen 28 mars! Då hade skrattnåsar också börjat inta sina revir och tofsviporna bobalade för fullt. Den 8 april räknades ca 400 skärfläckor och 48 kentska och sedan ökade både antalet individer och arter på den lilla holmen dag för dag. Såväl skärfläckor som skrattnåsar och kentska tärnor påbörjade äggläggningen kring 27 april. De kentska hade då bildat en tät koloni i den nedbetade bladvassruggen i holmens sydosthorn, tryggt omgivna av skrattnåsar på ömse sidor.

Den 10 maj räknades antalet ruvande fågelpar på Landgrens holme. Räkningen gjordes som tidigare med hjälp av tubkikare från en 20 meter hög skylift. På detta sätt kan man komma nära det exakta antalet bon utan att störa på häckningsplatsen. Åter noterades rekordmånga bon på den lilla holmen, totalt minst 548 bon fördelade på 14 fågelarter. Det verkade dock som om

en del tärnor och även några skärfläckor ännu inte låg på ägg.

En ny räkning gjordes därför 18 maj och tabellen nedan har uppdaterats därefter. Flera arter som skärfläcka, kentsk tärna och småtärna ökade ytterligare och det totala antalet bon på holmen var då rekordhögt: minst 627 bon! Skärfläckorna med 232 bon tangerar rekordet från 2016 (244) och den koncentrerade kolonin med kentska tärnor hade mångdubblats till 92 bon från förra årets tolv. Sexton av de 22 ruvande småtärnorna låg koncentrerade på holmen högsta punkt, den lilla "sandblottan".

Den 30 maj visade det sig att ytterligare tolv kentska lagt bon på holmen, så totalsumman blev slutligen imponerade 104 par kentsk tärna!

I skrivande stund (11 juni) har de flesta skärfläckorna kläckt och vandrat iväg med ungarna åt alla håll längs Nässets västsida. Som vanligt är svinnet stort sedan man lämnat den skyddade holmen. Kråkor, kajor



Unge av kentsk tärna på Landgrens holme 8 juni 2019. Foto: Mikael Kristersson.

Antalet häckande par på Landgrens holme 2018 och 2019.

Art	2019	2018
Gräsand	10	6
Skedand	1	0
Ejder	1	1
Strandskata	5	5
Skärfläcka	232	210
St. strandpipare	2	3
Tofsvipa	4	3
Rödbena	15	15
Skrattmåås	220	137
Fiskmåås	1	2
Kentsk tärna	104	12
Fisktärna	2	1
Silvertärna	8	21
Småtärna	22	22
TOTALT	627	438

och fyrfota predatorer plockar en stor del av ungarna under den känsliga vandringsfasen, men ett antal par har nu halvvuxna ungar i sina födosöksrevir. En viss dödlighet har konstaterats bland ungarna i den kentska kolonin, medan småtärnorna på "sandblottan" mitt på holmen kläcker för fullt. Jämfört med tidigare år verkar kajorna ha känt för stort motstånd från det stora antalet häckare på holmen och gett upp sina försök att röva ägg och ungar. Vi håller tummarna för att de många tärnungarna överlever de första känsliga dagarna och så småningom kommer på vingarna!

Backsvalorna på Storevång i Skanör

Sedan 2014 har backsvalorna framgångsrikt häckat i den stora jordhögen på Storevång. Sedan dess har utvecklingen av kolonin följts noggrant. Antalet påbörjade boingångar uppgick i slutet av maj till 368 och ca 70 % antas var bebodda. Kolonin är med andra ord en av Skånes största om inte rent av den allra största?

Genom ett samarbete mellan fågelstationen och Vellinge kommun har boplatserna för denna rödlistade fågel säkrats för några år framåt. De vertikala branterna återställs varje vår för att passa denna sociala och charmiga lilla svala. (*P-G Bentz*).

Starprojekt

Var är stararna från Falsterbo på vintern? Flyttar de eller stannar de året runt eller är de kanske så kallade partiella flyttare. Det sistnämnda innebär att vissa individer flyttar till övervintringsområden medan andra individer i samma population förblir bofasta året runt. Vi vet att några starar övervintrar på Falsterbonäset varje år. Däremot vet vi inte om de är (en del av) den lokala häckande beståndet eller om det är fåglar som kommer från någon annanstans.

Nu har Arne Hegemann, forskare vid Biologiska institutionen vid Lunds universitet, startat ett projekt för att söka svar på dessa frågor. Första insatsen var att ringmärka alla ungar i holkarna vid Fyren (99 ex). Förutom sedvanlig aluminiumring försågs fåglarna också med en vit färgring på vilken det står ett tresiffrigt nummer som börjar med en etta. Kommer vi att se några av dessa fåglar i Falsterbo under vintern? Två vuxna starar fick, förutom färgringar, även varsin radiosändare så att vi kan se hur länge de stannar på halvön via det pejlingssystem som finns på Näset.

Så – om du ser någon stare med en vit färgring, vore vi tacksamma om du kan försöka att läsa inskriften och skicka din observation (inkl. tid och plats) till arne.hegemann@biol.lu.se eller till bird.ringing@nrm.se.

Guidning

Guidesäsongen är inte över i skrivande stund men 73 grupper med ca 1 650 personer är den preliminära summan för vårsäsongen. Barn- och ungdomsgrupperna

står för drygt 55 % av deltagarna och i övrigt handlar det om privata grupper eller pensionärer. Även företag och institutioner kommer under personaldagar för att få nya infallsvinklar på miljö- och fågel-frågor.

Antalet guidade är den nionde högsta i serien som sträcker sig över 40 år. Antalet grupper är den tionde högsta under samma serie. Guider vid fyren under våren har varit Ida Fahlstedt och Karin Persson medan P-G Bentz har tagit hand om ett flertal skärfläcke-guidningar.

IBOC 3

Mellan 28 och 31 mars hölls den tredje upplagan av den internationella fågelstationskonferensen IBOC i Eilat, Israel. Falsterbo Fågelstation var en av fyra svenska stationer som var representerade (de andra var Ottenby, Hornborgasjön och Ni-

dingen). Årets upplaga av konferensen var i vanlig ordning en inspirerande tillställning med ett späckat föreläsningsprogram.

Falsterbos representanter under konferensen höll föreläsningar, dels om den nya fågelstationsportalen birdobservatories.com (Magnus Grylle), dels om en delvis automatiserad metod för att bestämma fåglar i handen med hjälp av en matematisk algoritm (Måns Karlsson) och dels om en studie om hur man kan motivera den säsongsanställda personalen (Johan Lorentzon). Dessutom ingår Björn Malmhagen i IBOCs arrangörskommitté och han höll i en workshop samt var värd för ett föreläsningsspass.

Deltagarna var mycket nöjda efter några intensiva dagar av inspiration, kontaktknytande och intressanta insikter. Höjdpunkten tyckte många var lördagskvällen, som avslutades med att den israeliska ornitologins grand old man Yossi Leshem höll ett föredrag i ett rasande tempo, där han använde ett mångårigt tornuggleholkprojekt som exempel på hur man kan bygga broar, både politiskt och ekologiskt, med hjälp av praktisk naturvård. (Johan Lorentzon).

Tack

Falsterbo Fågelstation vill rikta ett stort och varmt tack till alla, som gör vår verksamhet möjlig! Ringmärkningen under vårsäsongen finansieras delvis med anslag från Lunds Djurskyddsfond. Dessutom har Lions Club lokalt och Falsterbo-Vellinge Rotaryklubb särskilt sponsrat skärfläckeprojektet på Landgrens holme. Till dessa organisationer riktas också ett stort tack.

Sist men inte minst vill vi tacka alla privatpersoner som stöder vårt arbete. Inget bidrag är för litet och alla givare räknas som Falsterbo Fågelvänner.

SAMMANSTÄLLT AV LENNART KARLSSON

